

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Vybrané aspekty chudoby
Bakalářská práce

2020

Jitka Bartošová

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jitka Bartošová**
Osobní číslo: **E17001**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Ekonomika pro kriminalisty a celníky**
Téma práce: **Vybrané aspekty chudoby**
Zadávací katedra: **Ústav správních a sociálních věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je analyzovat problematiku chudoby primárně v České republice s akcentem na její prožívání a důsledky pro zasažené osoby v kontextu zájmu veřejných politik o tento společenský fenomén.

Osnova:

- Základní pojmy (sociální událost, životní a existenční minimum, minimální mzda).
- Definice chudoby.
- Aktuální přehled – statistiky.
- Empirická sonda.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

HORKÝ, O. Česko proti chudobě. Praha: Ekumenická akademie, 2005.
KOTÝNKOVÁ, M. Sociální ochrana chudých v České republice. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1302-7.
SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P., VEČERNÍK, J., ZELENÝ, M. Monitorování chudoby v České republice: výzkumné centrum Brno, VÚPSV Praha, 2002. 123 s.
ŠOLTÉS, E. Chudoba a sociálne vylúčenie v EÚ A v SR v kontexte stratégie Európa 2020, 2018, Univerzita Pardubice, 312 str. ISBN 978-80-7560-185-8.
WAISOVÁ, Š. Chudoba a bohatství v současném světě (sborník z konference), Plzeň 2005, 159 str., ISBN 80-86898-86-5.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jan Mandys, Ph.D.**
Ústav správních a sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **2. září 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

L.S.

---

doc. Ing. Romana Provazníková, Ph.D.
děkanka

---

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 2. září 2019

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 11. 2020

Jitka Bartošová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Janu Mandysovi, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu při studiu.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá problematikou chudoby primárně v České republice s důrazem na její prožívání a důsledky pro zasažené osoby. Teoretická část vysvětluje základní pojmy související s chudobou, definice chudoby, chudobu výhradně v České republice a obsahuje aktuální statistiky o chudobě. Praktická část na základě dotazníkového šetření a rozhovoru se sociálním pracovníkem města Lázně Bohdaneč analyzuje pohled občanů na chudobu, a naopak pohled a názor zkušeného pracovníka.

KLÍČOVÁ SLOVA

chudoba, sociální vyloučení, sociální dávky, nezaměstnanost

TITLE

Selected aspects of poverty

ANNOTATION

The bachelor's thesis deals with the issue of poverty mainly in the Czech Republic with emphasis on its consequences for those affected and their experience. The theoretical part explains the basic concepts related to poverty, the definition of poverty, poverty in the Czech Republic and shows current statistics. The practical part, based on a questionnaire survey and interview with a social worker of the town Lázně Bohdaneč, analyzes the view of citizens on poverty, and conversely, the view and opinion of an experienced worker.

KEYWORDS

poverty, social exclusion, social benefits, unemployment

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ	8
SEZNAM TABULEK.....	8
SEZNAM GRAFŮ.....	8
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	10
ÚVOD.....	11
1 ZÁKLADNÍ POJMY SOUVISEJÍCÍ S CHUDOBOU	13
2 CHUDOBA	16
2.1 Definice chudoby.....	16
2.2 Příčiny chudoby.....	18
2.3 Koncepty chudoby	19
2.4 Měření hranice chudoby	20
3 CHUDOBA V ČESKÉ REPUBLICE	22
3.1 Vývoj chudoby po roce 1989	22
3.2 Nejvíce ohrožené skupiny	24
3.3 Bezdomovectví	27
3.4 Boj s chudobou a sociální začleňování	29
3.4.1 Státní sociální podpora	31
3.4.2 Pomoc v hmotné nouzi	33
3.4.3 Zneužívání sociálního systému	36
4 STATISTIKY A AKTUÁLNÍ PŘEHLED	38
4.1 Chudoba v České republice.....	38
4.2 Chudoba v Evropské unii	40
5 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	43
5.1 Dotazníkové šetření	43
5.1.1 Vyhodnocení a interpretace zjištěných dat.....	43
5.1.2 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření.....	58
5.2 Rozhovor se sociálním pracovníkem	59
5.2.1 Shrnutí rozhovoru se sociálním pracovníkem	63
ZÁVĚR	65
POUŽITÁ LITERATURA.....	66
SEZNAM PŘÍLOH	69

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	Koncepty chudoby	19

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	Procento populace ohrožené chudobou v zemích EU v roce 2008	23
Tabulka 2	Výše přídatku na dítě	31
Tabulka 3	Hranice rozhodného příjmu pro nárok na porodné	33
Tabulka 4	Dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči.....	34
Tabulka 5	Přímé efekty provedených sociálních šetření podle druhu dávky.....	37
Tabulka 6	Měsíční hranice ohrožení příjmovou chudobou pro vybrané složení domácností v roce 2019	39

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1	Vývoj míry ohrožení příjmovou chudobou (2010-2019)	38
Graf 2	Materiální a sociální deprivace podle typu domácností (2019)	40
Graf 3	Míra ohrožení chudobou (2018).....	41
Graf 4	Zajímáte se o téma chudoby?.....	44
Graf 5	Myslíte si, že Česká republika má problémy s chudobou?.....	44
Graf 6	Kolik si myslíte, že má Česká republika obyvatel ohrožených chudobou?.....	45
Graf 7	Jaká z evropských zemí je podle Vás nejchudší?.....	46
Graf 8	Myslíte si, že problém chudoby bude současném světě čím dál vážnější hrozbou?	47
Graf 9	Stačí Vám váš měsíční příjem na uspokojení všech Vašich potřeb?.....	47
Graf 10	Máte tolik úspor, abyste si mohli dovolit vyjet na dovolenou nebo na výlety s rodinou?	48
Graf 11	Máte nějakou finanční rezervu?	49
Graf 12	Ocitl/a jste se někdy bez zaměstnání a řešil/a jste nedostatek finančních prostředků?	49
Graf 13	Je podle Vás v České republice dostatečná pomoc od státu z hlediska poskytování sociálních dávek?	50
Graf 14	Myslíte si, že v České republice dochází k častému zneužívání sociálních dávek? ..	51

Graf 15 Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano nebo spíše ano, kým jsou podle Vás nejčastěji zneužívány sociální dávky?.....	51
Graf 16 Znáte někoho ve svém okolí, koho se problém chudoby týká nebo kdo se ocitl bez domova?.....	52
Graf 17 Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, znáte příčinu?	53
Graf 18 Propadají podle Vás bezdomovectví více muži nebo ženy?	53
Graf 19 Jaká je podle Vás nejvíce ohrožená skupina chudobou?	54
Graf 20 Pomáháte nějakým způsobem lidem, kteří se ocitli v nouzi?	55
Graf 21 Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, jakým způsobem pomáháte?	55
Graf 22 Uveďte prosím Vaši ekonomickou aktivitu:	56
Graf 23 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	57
Graf 24 Uveďte prosím, do jaké věkové kategorie spadáte:.....	57
Graf 25 Uveďte prosím Vaše pohlaví:	58

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
např.	například
tzv.	takzvané
tzn.	to znamená
aj.	a jiné

ÚVOD

S chudobou se lidstvo potýká už od počátku a postihuje i část populace v 21. století. Chudoba se nachází všude ve světě. Vyskytuje se jak v rozvojových zemích, tak také v těch nejvyspělejších. V mnoha zemích jde o velmi běžný jev, který je na denním pořádku, v jiných zemích zase není chudoba tak rozsáhlá, jen lidé nemají dostatečný přístup ke zdrojům, které společnost využívá.

Cílem práce je analyzovat problematiku chudoby primárně v České republice s akcentem na její prožívání a důsledky pro zasažené osoby v kontextu zájmu veřejných politik o tento společenský fenomén.

Práce je rozdělena do 5 kapitol. V první kapitole jsou vymezeny základní pojmy související s chudobou, jako je například sociální vyloučení, sociální deprivace, nezaměstnanost, životní a existenční minimum a minimální mzda.

V druhé kapitole je analyzována chudoba obecně, jsou zde vymezeny její základní definice a možnosti chápání chudoby. Tato kapitola také charakterizuje příčiny chudoby, kterých může být opravdu mnoho. V neposlední řadě jsou popsány koncepty chudoby a měření hranice chudoby, kterou lze měřit dvěma způsoby.

Třetí kapitola je zaměřena výhradně na chudobu v České republice, je zde znázorněn vývoj chudoby po roce 1989, kdy po nástupu demokracie začala být chudoba více přiznávána. V této kapitole jsou vymezeny také nejvíce ohrožené skupiny chudobou, ke kterým patří staří lidé, kteří kvůli nízkým důchodům se mohou dostat do problémů s chudobou, také děti, matky samoživitelky a tělesně a duševně handicapovaní lidé. Analyzováno je i bezdomovectví, které je jedním z důsledků chudoby a většinou nemá jen jednu příčinu. Důležité je proti chudobě bojovat a začleňovat ohrožené jedince zpátky do společnosti, tomuto tématu je také věnována podkapitola. V rámci ní jsou vymezeny pojmy jako státní sociální podpora a pomoc v hmotné nouzi. Častým problémem je také zneužívání sociálního systému. Úřad práce České republiky každoročně odhalí tisíce případů zneužívání sociálních dávek.

Ve čtvrté kapitole jsou uvedeny statistiky a aktuální informace o chudobě v České republice a v Evropské unii. V této kapitole je vymezeno například kolik procent občanů je ohroženo chudobou nebo srovnání členských států Evropské unie z hlediska chudoby.

Závěr práce je věnován empirické sondě, která má dvě části. První část prostřednictvím dotazníkového šetření sleduje pohled občanů na chudobu, na zneužívání sociálních dávek, dále zjišťuje aktuální životní situaci občanů a jejich ochotu pomoci lidem v nepříznivé životní situaci. V rámci dotazníkového šetření byla položena i otázka, jaké by respondenti navrhli možnosti řešení chudoby. Druhá část obsahuje rozhovor se sociálním pracovníkem města Lázně Bohdaneč.

1 ZÁKLADNÍ POJMY SOUVISEJÍCÍ S CHUDOBOU

První kapitola definuje základní pojmy související s tématem bakalářské práce. Do důležitých pojmů související s chudobou bychom mohli zpravidla zařadit **sociální vyloučení, deprivaci, nezaměstnanost, životní a existenční minimum a minimální mzdu.**

Sociální vyloučení

„Sociální vyloučení je specifikováno jako důsledek nerovného přístupu jednotlivců, ale i celých skupin obyvatelstva k pěti základním zdrojům společnosti: zaměstnání, bydlení, sociální ochraně, zdravotní péči a vzdělání, přičemž nejzávažnějším problémem způsobujícím sociální vyloučení je dnes nerovný přístup na trhu práce, který se může přeměnit v dlouhodobou nezaměstnanost určitých jedinců nebo sociálních skupin.“ (Durdisová, a kol., 2005, s.27)

Deprivace

Deprivaci bychom mohli definovat jako stav, kdy člověk je výrazně znevýhodněn oproti ostatním lidem ve svém okolí. Je to stav, kdy člověk fyzicky i psychicky strádá. Většinou jedinec klesá plně pod svou životní úroveň. Jak v bydlení, stravování, tak i ve vzdělání a tím i charakteru zaměstnání. (Mareš, 1999, str. 70)

Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je s chudobou velmi úzce spjata. Nezaměstnanost je stav, kdy je poptávka po práci vyšší než nabídka zaměstnání. To znamená, že není dostatek pracovních míst a lidé nemohou najít zaměstnání. Dlouhodobá nezaměstnanost někdy může vést k existenčním problémům, tedy k chudobě a tím i k vyloučení ze společnosti.

Nezaměstnanost se rozděluje na několik druhů. Může to být například (dále jen např.) dobrovolná nezaměstnanost, kdy lidé mohou pracovat, ale nechtějí, jsou dostatečně materiálně zabezpečeni a dávají přednost volnému času a svým zálibám. Naopak nedobrovolná nezaměstnanost znamená, že lidé pracovat chtějí, ale nemohou, protože na trhu práce pro ně není žádoucí uplatnění.

Frikční nezaměstnanost je spojena normálním fungováním na trhu práce, jde o plynulé přecházení z jednoho zaměstnání do druhého z důvodu životní situace (stěhování), jde o krátkodobou nezaměstnanost, která bude existovat vždy. Strukturální nezaměstnanost je zapříčiněna změnami v ekonomice, konkrétně v národním hospodářství. Jedná se např.

technický nebo technologický pokrok. Cyklická nezaměstnanost vzniká v souvislosti se vznikem recese (deflační mezery), kdy snižování objemu produkce vede k zvyšování nezaměstnanosti. Cyklická nezaměstnanost pokračuje do té doby, než se zvýší poptávka. (Šoltés, 2018, s. 114) Dalším druhem nezaměstnanosti je sezónní, to znamená, že některá odvětví fungují jen v určitém období roku, např. jen v určitém ročním období (práce lyžařského instruktora, který v létě nezíská dostatečné uplatnění a bude si muset hledat jiné zaměstnání).

Životní a existenční minimum

Dalším důležitým pojmem související s chudobou je životní a existenční minimum a také minimální mzda. Zákon vymezuje životní minimum jako „*minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.*“ (Zákon č. 110/2006 Sb.) Stanovení životního minima je důležité hlavně při určování nároku na sociální dávky a alimentálních povinností, kdy podle životního minima stanoví soud výši alimentů. Částka životního minima jednotlivce činí měsíčně 3 860 Kč. (Zákon č. 110/2006 Sb.)

Existenční minimum zákon definuje jako „*minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.*“ (Zákon č. 110/2006 Sb.) Částka existenčního minima osoby činí měsíčně 2 490 Kč.“ Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let. (Zákon č. 110/2006 Sb.) Stát záměrně nastavuje sociální dávky tak, aby si nezaměstnaní lidé práci našli, anebo naopak zaměstnaní lidé stávající zaměstnaní udrželi. Aby byli motivováni k pracovní činnosti a nezneužívali státní pomoci a sociálních dávek. (Kotýnková, 2007, s. 88)

Minimální mzda

Minimální mzdu Durdisová a kol. (2005, s. 45) definuje jako nejnižší možné peněžní ohodnocení, které může zaměstnanec získat za odpracovanou práci v pracovně-právním vztahu. Její výše je stanovena tak, aby člověk uspokojil své základní životní potřeby, avšak na velmi nízké úrovni. Jde hlavně o zabezpečení přiměřeného bydlení, obživy a ošacení. Člověk, který nemá dostatečné vzdělání a kvalifikaci, tak musí pracovat v zaměstnání, ve kterém dostává mzdu na takto nízké úrovni. Základní sazba minimální mzdy pro stanovenou týdenní pracovní dobu 40 hodin činí 87,30 Kč za hodinu nebo 14 600 Kč za měsíc. (Nařízení vlády č. 567/2006 Sb.)

Pokud bychom porovnali částky životního minima a minimální mzdy, tak když se částka životního minima blíží výši minimální mzdy, může se stát, že jedinec přestane být ekonomicky motivován k práci. Rozdíl do částky životního minima je jedinci vyplacen formou sociální pomoci. Bylo by efektivnější a spravedlivější, kdyby stát rozlišoval jedince s pravidelným pracovním příjmem, které by dostatečně finančně ohodnotil, a jedince, kteří nemají žádné příjmy a pracovat nechtějí nebo odmítají. Tím by stát jedince dostatečně motivoval. (Durdisová a kol., 2005, s. 53)

2 CHUDOBA

Chudoba byla a vždy bude mezi námi. Dříve ale chudoba znamenala něco jiného než v současné době. Dříve šlo hlavně o zajištění základních životních potřeb obyvatel, teď jde o přijatelný a spokojený způsob života. Každý člověk totiž chce žít na dostatečně vysoké úrovni. Proto je velmi důležité, aby svět s chudobou bojoval a vytvářel podmínky pro zajištění přiměřeného způsobu života. (Kotýnková, 2007, s.7)

Druhá kapitola je zaměřena na chudobu obecně, její definice a základní pojmy, které s chudobou souvisí. Jsou uvedeny příčiny chudoby, koncepty a jak se měří hranice chudoby.

2.1 Definice chudoby

Existuje mnoho definic chudoby, každý si pod tímto pojmem může představit něco jiného, každý chudobu vnímá jinak. Člověk, který není chudý, se tak může cítit, protože porovná sebe samotného s okolím a zjistí, že se ostatní lidé mají lépe a žijí si na vyšší úrovni. (Kotýnková, 2007, str. 7, Šoltés, 2018, s. 13)

„Chudoba je spojována s hmotnou nouzí, deprivací, s vyloučením jedinců či určitých sociálních skupin od materiálních zdrojů.“ (Krebs, 2010, s. 120)

Podle vymezení chudoby Evropskou unií (dále jen EU) roku 1984: *„se za chudého považuje člověk, který má materiální, sociální nebo kulturní zdroje natolik omezené, že ho vyloučují z minimálně akceptovaného životního standardu v členském státě, ve kterém žije.“* (Šoltés, 2018, s. 13)

Organizace spojených národů v roce 1995 vysvětlila chudobu jako stav, kdy člověk trpí nedostatkem potravy, pitné vody, má velmi špatné hygienické a zdravotní podmínky, má omezený nebo nijaký přístup ke vzdělání a informacím. Tento jedinec žije ve špatných a neadekvátních podmínkách, v nepříznivém životním prostředí a v rámci jeho sociální skupiny roste úmrtnost. (Šoltés, 2018, s. 13)

Mezi další hlavní definice chudoby bych zařadila definici Rady Evropského společenství z roku 1984, která říká *„Chudí jsou ti lidé, domácnosti a skupiny osob, kteří disponují tak malým objemem materiálních a sociálních prostředků, že jsou vyloučeni ze způsobu života, který je v zemi, ve které žijí, přijatelný jako minimum“.* (Kotýnková, 2007, s. 7)

Mezi výstižnou definici chudoby také patří definice Rady Evropy v roce 1998: *„Chudoba a sociální vyloučení jsou definovány jako stav, kdy jedinec nebo skupina lidí*

neparticipuje plně na ekonomickém a sociálním životě společnosti nebo když jejich přístup k příjmu a ostatním zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životní standard, který je považován ve společnosti, v níž žijí, za přijatelný. V této situaci nemají často přístup ani k základním právům.“ (Kotýnková, 2007, s. 7)

Z výše uvedených definic chudoby vyplývá, že chudoba je vázána ke konkrétnímu prostoru a času. Odlišně byla chudoba definována dříve, např. před 100 lety v Anglii, kdy lidé měli nedostatek příjmů na základní životní prostředky k přežití, a např. v Evropě v druhé polovině 20. století, kdy jde o vyloučení z přijatelného způsobu života. (Kotýnková, 2007, s. 7)

Při vymezení chudoby je nutné zohlednit nejen finanční stránku, ale také sociální pohled, např. přístup k zdravotní péči, sociálnímu zabezpečení a vzdělání. Jedinec, který má omezený přístup k všem těmto zdrojům, se může cítit ve společnosti bezmocný. Za chudého můžeme také považovat člověka, který nemá dostatek finančních prostředků na obstarávání kvalitní formy potravy a oblečení, pracovních a vzdělávacích podmínek, které jsou pro společnost obvyklé a všeobecně akceptované. (Šoltés, 2018, s. 13)

Milton Friedmann v roce 1996 uvádí, že existují minimálně čtyři možnosti chápání chudoby. První možností je chápání **byrokratické**. Z tohoto hlediska se hranice chudoby dá určit pomocí přímých a nepřímých kritérií. Stanovuje počty chudých lidí a těch, kteří mají právo dostávat dávky sociální pomoci. Dalším chápáním chudoby je **moralistické** hledisko, které vymezuje vztah chudých vůči sebe samému, vůči vlastní chudobě. **Akademické** chápání chudoby hovoří o chudobě jako o důsledku společenských mechanismů. Chápání chudoby **samotnými chudými** vypráví o tom, jak jsou chudí lidé bezmocní a jak by mohli chudobu překonat. (Šoltés, 2018, s. 13)

Podle toho, jak chudoba dlouho trvá, Jana Bodnárová roku 2005, rozlišila dva druhy chudoby. Existuje chudoba **krátkodobá**, kterou můžeme chápat jako jednorázovou nebo občas se opakující. Krátkodobá chudoba se může vyskytnout jen při nějakých mimořádných situacích v životě člověka, jako je např. ztráta zaměstnání, odchod do penze, rozvod nebo narození dítěte. Váže se tedy na nějakou, pro člověka, důležitou životní etapu. **Dlouhodobé** hledisko je spojeno s tím, že může být chudoba přenesena na další generaci, takzvané (dále jen tzv.) mezigenerační reprodukce chudoby (Šoltés, 2018, s. 13).

2.2 Příčiny chudoby

Příčiny chudoby jsou velmi rozsáhlé, je jich mnoho a vždy jsou vyvolané nějakou okolností, která přichází z vnějšku. Největší podíl mají sociální okolnosti, což je třeba nezaměstnanost nebo polická situace v zemi. Další příčinou mohou být osobní problémy, jako např. nemoc nebo smrt v rodině, tedy nějaká nepříznivá životní situace. Příčinou chudoby mohou být také nějaké mimořádné události, jako jsou přírodní katastrofy, sucho, neúroda, ale také subjektivní faktor, třeba neschopnost přizpůsobit se, ať už v jakýchkoliv podobách. (Šoltés, 2018, s. 14).

Chudoba tedy vzniká ze tří hlavních důvodů: (Krebs, 2010, s. 124-125)

- z nízkých výdělků plynoucích ze zaměstnání
- z nedostatku zaměstnání, tj. z nezaměstnanosti
- z rozdílů ve vlastněném bohatství

Nyní se zaměříme na chudobu, která vzniká **z nízkých výdělků**, které člověk získává v zaměstnání. Jedním z důvodů je, že jedinec nemá dostatečné vzdělání a kvalifikaci, aby mohl získat pracovní místo, kde by získával výdělek, který by byl dostatečně velký. Člověk, který má dostatečné vzdělání, např. má vystudovanou střední nebo vysokou školu, tak by se s touto situací neměl setkat. Naopak ti, co mají vzdělání jen ze základní školy, tak mají k nízkým výdělkům nakročeno. Záleží také na schopnostech, dovednostech, nadání, pili, snaživosti a také na pracovitosti člověka. Zaměstnavatelé neberou v potaz jen dosažené vzdělání, ale také všechny tyto vlastnosti. Někdy se ale stane, že člověk tyto vlastnosti nemá a proto může dojít k tomu, že má výrazně nižší výdělek než ostatní. Stát tedy vytvořil minimální mzdu, aby utlumil tyto nerovnosti v příjmech. Nízké výdělky jsou také ovlivněny faktory, které nesouvisí s penězi, může to být vázanost na byt nebo péče o dítě. Dalším důvodem může být také nezpůsobilost člověka vykonávat zaměstnání, např. nemoc nebo různé handicap. Nepřizpůsobivost k práci vedou buď k nižší produktivitě, a tedy i k nižšímu výdělku, nebo výdělečnou činnost zcela vylučují. Může se stát, že v zaměstnání dojde k diskriminaci, zaměstnavatelé mohou dělat rozdíly ve mzdách migrantů a místních pracovníků anebo u mužů či žen. (Krebs, 2010, s. 124.)

Další příčinou chudoby může být tedy chudoba **z důsledku nezaměstnanosti**. Nejzávažnější je dlouhodobá nezaměstnanost, jejím řešením může být zvýšení sociálních podpor v nezaměstnanosti. Toto řešení ale není vždy žádoucí, protože dochází k růstu státních výdajů nebo k „pasti nezaměstnanosti“, což znamená, že jedinec si zvykne na vyšší sociální dávky, která je téměř stejná jako výše jeho mzdy, a je demotivován si hledat zaměstnání,

zůstává raději doma a užívá si svůj volný čas. Mezi další příčiny bychom mohli zařadit i častou nezaměstnanost. (Krebs, 2010, s. 125.)

Rozdíly ve vlastněném bohatství vymezují i odlišnosti v příjmech. Bohatá rodina, která vlastní nějaký majetek, ze kterého mají finanční obnos, by nikdy neměla propadnout chudobě, pokud tedy o něj nepřijde. Naopak chudí lidé, kteří nemají téměř nic, nijak zabezpečeni nejsou, tak jsou náchylnější k chudobě.

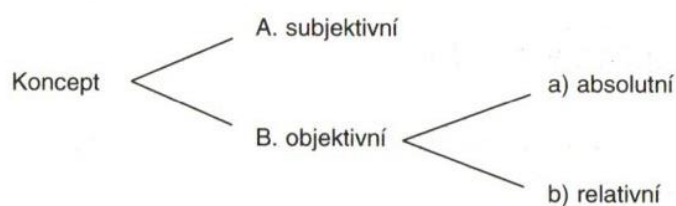
Výše zmíněné příčiny chudoby vychází ze dvou stanovisek: (Krebs, 2010, s. 125)

- Buď jsou tyto příčiny z důvodu politické, nebo ekonomické situace v zemi, kdy je v zemi např. nedostatek pracovních míst nebo vysoká nezaměstnanost. V této situaci by se měl na řešení chudoby podílet především stát.
- Nebo příčina chudoby závisí jen na konkrétní osobě, která si za nezaměstnanost může sama. Nechce pracovat, má nevyhovující chování nebo má nízké pracovní schopnosti a dovednosti, a nemůže zaměstnání najít. Je na samotném člověku, jak se k chudobě postaví a jak ji bude řešit.

2.3 Koncepty chudoby

Existují různé koncepty chudoby, je to v důsledku toho, že každý na chudobu pohlíží různě. Jinak na ní pohlíží chudý a jinak materiálně zajištěný člověk. (Krebs, 2010, s.119)

Koncepty chudoby můžeme vymežit takto:

Obrázek 1 Koncepty chudoby

Zdroj: Krebs, 2010, s. 120

A. Subjektivní koncept chudoby – Koncept, který je vnímán samotnými chudými, záleží na jejich vnímání chudoby a zda se cítí být chudí. Subjektivní koncept chudoby není zcela přesný a neměli bychom se podle něj řídit, neslouží tedy k stanovení přesných hranic chudoby. Protože někteří lidé se mohou cítit chudými, i když chudí nejsou. Závisí tedy na srovnání toho, co jedinec má, s tím, co by chtěl, čeho chce v životě docílit, co si myslí,

že potřebuje, a hlavně s tím, co mají druzí. Lidé jsou hodně ovlivněni tím, co vlastní lidé v jejich okolí a vzniká u nich závist. (Krebs, 2010, s.120,121)

B. Objektivní koncept chudoby – Tento koncept naopak není závislý na chudých. Jsou stanoveny díky sociálním a ekonomickým analýzám, které se týkají informací o domácnostech a společnosti. Hodnotí chudobu zvnějšku, hlavně z hlediska státu. Díky tomuto konceptu stát dokáže rozlišit chudé lidi od lidí, kteří chudí nejsou. (Krebs, 2010, s.121,122)

Mezi objektivní koncept chudoby řadíme absolutní a relativní chudobu: (Krebs, 2010, s. 122,123)

- a) **Absolutní chudoba** – Chudoba, která je typická hlavně pro rozvojové země. Je spojena se zajištěním pouze základních potřeb jedince, které jsou důležité pro jeho přežití. Jedná se o zajištění stravy, pitného režimu, oděvu, základních hygienických potřeb a bydlení, ale na co nejnižší úrovni.
- b) **Relativní chudoba** – Relativní chudoba znamená, že člověk si dokáže bez problému zajistit základní potřeby a věci, které se ve společnosti běžně vyskytují, ale nedokáže je uspokojit v takovém standardu, který je ve společnosti obvyklý. Jinými slovy, nemůže si koupit vše, co by chtěl. Nežije si tedy v takovém luxusu a není schopen spořit na horší časy.

Existují i další koncepty chudoby, mezi ně patří např. přímý a nepřímý, perskriptivní a konsensuální. (Šoltés, 2018, s. 14)

2.4 Měření hranice chudoby

Na chudobu můžeme pohlížet ze dvou hledisek. Jedním je zaměření na spotřebu statků a služeb, které se přemění z příjmů, jež člověk získá zaměstnáním. Tímto hlediskem se dá chudoba měřit přímo. Druhým hlediskem jsou příjmy. Pokud rodina má vysoké příjmy, tak si žije nadstandardně a mohou si dovolit více spotřebovávat. Naopak rodina s nízkými příjmy méně spotřebovává. To znamená, že zde je důležitá velikost příjmů. Tímto způsobem se dá chudoba měřit nepřímo.

Chudobu můžeme měřit dvěma způsoby, standardním způsobem měření a sebehodnocením: (Krebs, 2010, s. 126)

1. Standardní způsob měření - U tohoto měření uplatníme dvě metody. První metodou je **normativní (absolutní metoda)**. Ta je zaměřena na uspokojení základních životních potřeb,

na minimalizaci spotřebních košů daných druhů zboží a služeb nebo na potravinovém poměru, který porovnává výdaje na potraviny a celkové výdaje. (Krebs, 2010, s. 126)

Druhou metodou je **metoda příjmů (relativní metoda)**. Tato metoda se zakládá na určení výdělku, který je důležitý pro zajištění základních potřeb pro život. Lze ho formulovat jako podíl na čistém průměrném příjmu, který připadá na jedince nebo domácnost. Záleží také na tom, jak je domácnost velká a jak je složena. Tento příjem je výsledkem analýzy odborníků. Vychází z politického a ekonomického posouzení, jaký příjem už souvisí s chudobou. (Krebs, 2010, s. 126, 127)

Tyto metody se v praxi často prolínají a spojují. Dávají informace pro určení objektivní hranice chudoby a pomáhají státu rozlišit chudé a nechudé. (Krebs, 2010, 127)

Určení oficiální hranice chudoby je velmi obtížné a záleží také na politické situaci v zemi. Hranice chudoby se v zemích začaly určovat od počátku 60. let. V České republice konkrétně po roce 1990 jako součást transformačních procesů. V každé zemi Evropské unie je tato hranice stanovena odlišně. Např. v České a Slovenské republice a ve Francii je hranice určena normou kogentní, dávky mají obligatorní charakter a stát se viditelně podílí na jejich financování. V ostatních státech, např. v USA, Kanadě, Švédsku a Maďarsku je systém odlišný a na financování se účastní i vnitrostátní instituce. (Krebs, 2010, 127)

Při určování této hranice je důležité, aby stát bral v ohledu lidskou stránku, tedy aby každý měl spravedlivé podmínky a hlavně, aby se člověk nedostal do tzv. pasti chudoby. (Krebs, 2010, s. 128)

2. Způsob sebehodnocení - Tento postup měření chudoby je výsledkem různých analýz, ve kterých jsou dotazováni jednotlivci ohledně jejich způsobu života, bydlení, majetku, příjmů a výši spotřeby. Díky odpovědím na tyto otázky určíme subjektivní hranici chudoby. Tato metoda se nedoporučuje pro stanovení oficiální hranice chudoby, protože data mohou být zkresleny. Výhodou je získání informací o postojích lidí ve společnosti. (Krebs, 2010, s. 128)

3 CHUDOBA V ČESKÉ REPUBLICE

Tato kapitola je zaměřena výhradně na chudobu v České republice (dále jen ČR). Je zde vymezen její vývoj po roce 1989, to znamená (dále jen tzn.) po pádu komunismu a nástupu demokracie, dále nejohroženější skupiny obyvatel, opatření ČR proti prohlubování chudoby formou státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi a zprostředkování pracovních příležitostí pro občany. Také zapojení nevládních neziskových organizací do boje s chudobou.

3.1 Vývoj chudoby po roce 1989

I když chudoba v období socialismu nepochybně existovala, nebyla téměř připuštěna a lidé ji často zjednodušovali. Chudoba v té době znamenala dočasný problém, který byl způsoben životním cyklem a velmi vysokými nároky občanů. (Krebs, 2010, s. 132)

Po roce 1989 se situace změnila a chudoba začala být oficiálně přiznávána aktuálně vládnoucími garniturami. Začal narůstat počet chudých lidí a měla čím dál větší vliv na životní a existenční podmínky.

„Liberalizace cen a její dopad na růst životních nákladů, konstituování trhu práce, jeho vliv na diferencovaný mzdový vývoj a vznik nezaměstnanosti, rozvíjející se soukromé vlastnictví, procesy privatizace a jejich vliv na příjmovou a majetkovou diferenciaci, to vše nutně ovlivnilo i sociální strukturu české společnosti.“ (Krebs, 2010, s. 132)

Pro některé skupiny obyvatel to znamenalo výrazné zlepšení v životní úrovni, pro jiné to zase znamenalo hrozbu chudoby, především pro nezaměstnané nebo mladé rodiny s dětmi.

Důležité je zmínit, že po roce 1989 došlo k velmi výrazným změnám, které byly vyvolány přijetím tržních principů a které se dotýkají právě i chudoby. Nejen, že to byla rozdílnost ve mzdách a také nejistota zaměstnání, ale změny se týkají hlavně toho, že ve společnosti nastala demokracie. Nastává řešení chudoby založené na demokratických principech a respektování občanských práv a svobod. (Krebs, 2010, s. 133)

ČR začala být také otevřenější vůči migrantům a imigrantům, vůči lidem, kteří nemají dostatek vzdělání a nemají příznivé zaměstnání (bezdomovci, drogově a alkoholově závislí). (Krebs, 2010, s. 133)

„Proto při řešení chudoby v ČR se nelze spoléhat jen na institut životního či existenčního minima. Kromě důrazu na prevenci vzniká souběžně i potřeba chudobu soustavně analyzovat,

přesněji mapovat, posoudit její rozměr a hloubku, ochotu a možnosti chudobu překonávat a nalézt potřebná řešení nejen formou dávek, ale i sociálních služeb.“ (Krebs, 2010, s. 133)

Hladina chudoby v ČR se nedá jednoznačně určit, závisí zpravidla na konceptu a metodách, které jsou použity. Používá se zejména: (Krebs, 2010, s. 133,134)

- Zákonná hranice chudoby – vymezuje ji výše životního minima a je důležitá pro stanovení dávek pro chudé,
- Hranice chudoby vymezená podle metodiky Eurostatu – používaná v zemích Evropské unie, vymezená na úrovni 60% mediánu národního příjmu na spotřební jednotku,
- Hranice subjektivní chudoby (SPL – Subjective Poverty Line) – vymezuje se podle odpovědí respondentů a výši výdělku pro zajištění jejich základních životních potřeb.

Dle statistických údajů vyplývá, že Česká republika byla v minulosti, a i dnes v současnosti je zemí, která je chudobou ohrožena jen v malé míře.

ČR	9 %
Nizozemsko, Slovensko	11 %
Slovinsko, Švédsko, Rakousko, Maďarsko	12 %
Lucembursko, Francie	13 %
Finsko	14 %
Belgie, Německo, Malta	15 %
Irsko, Kypr	16 %
Polsko	17 %
Portugalsko	18 %
GB, Itálie, Estonsko	19 %
Litva, Španělsko, Řecko	20 %
Bulharsko	21 %
Rumunsko	23 %
Lotyšsko	26 %

Tabulka 1 Procento populace ohrožené chudobou v zemích EU v roce 2008

Zdroj: upraveno dle Krebs, 2010, s. 134

V roce 2008 byla česká populace ohrožena chudobou 9 %, což je nejméně ze všech evropských zemí. Nejhorší na tom v roce 2008 bylo Lotyšsko, které bylo ohroženo chudobou 26 %. Dalšími zeměmi, které byly také ve velké míře ohroženy chudobou, jsou Rumunsko a Bulharsko.

Obecně po roce 1989 bylo v ČR chudobou dlouhodobě ohroženo 2-4 % domácností, subjektivní chudobou ale bylo postiženo daleko více populace, a to 30-40 %. (Krebs, 2010, s. 134)

I když chudoba v 90. letech nebyla tak rozsáhlá, i přesto společnost muselo proti chudobě bojovat, vytvářet opatření a minimalizovat ji. Opatření musí být jak humánní a etická, tak i ekonomická, protože sociální dávky zvyšují daňové zatížení. (Krebs, 2010, s. 135)

V chudobě se nejčastěji vyskytují nezaměstnaní, lidé s nízkou kvalifikací (nejčastěji se základním vzděláním), mladí lidé, mladé ženy s dětmi a také senioři. Proto je důležité, aby stát v rámci **prevence chudoby** dbal důraz na kvalitní a dostačující vzdělávání, na začleňování jedince na trhu práce a tím snižoval nezaměstnanost a dále i chudobu. (Krebs, 2010, s. 135)

Jak uvádí Krebs (2010, s. 135), kromě preventivních opatření jsou důležitá i **následná opatření**, tzn. dávky sociální pomoci. Přijímáním dávek se značně snižuje chudoba a pomáhají tak rodinám zvládat těžké životní situace. Obě tyto opatření jsou podstatná, protože chudoba neznamena jen nízkou životní úroveň, ale může ovlivňovat také budoucí vývoj, chování lidí, jejich postoje a může mít také destruktivní vliv. Celkově může ovlivňovat budoucí generace.

Chudobu nemůžeme chápat jako stav, kdy je člověk oprávněný žít jen ze sociálních dávek a nepracovat. Působí zde také tzv. vyrovnávací opatření, které se snaží vyrovnávat omezené možnosti chudých skupin obyvatel, a ne je jen finančně dotovat formou sociálních dávek. (Krebs, 2010, s. 135, 136)

Mezi rizika, která zvyšují chudobu, patří např. zvýšení cen zdravotnických služeb, léků, a tím i zvýšení participace občana na úhradě jeho zdravotnických služeb. Mezi další nebezpečí patří růst cen bydlení. Obtížné je to hlavně po mladistvé a mladé rodiny s dětmi, kteří se právě kvůli získání bydlení nejčastěji zadlužují. (Krebs, 2010, s. 136)

Přesto, že chudoba v ČR není a nebyla tak závažný problém, je důležité ji považovat stále za aktuální. Chudoba bude vždy ovlivněna tím, jak stát nastaví hranici chudoby a také situací na trhu práce.

3.2 Nejvíce ohrožené skupiny

Mezi skupiny, které jsou velmi často obětí chudoby, patří lidé ze sociálně slabých rodin, lidé, kteří jsou rasově diskriminováni, čelí vlivům vnějšího okolí, které nejsou schopni sami ovlivnit (živelné katastrofy), staří lidé, děti, svobodné matky s dětmi, tělesně nebo duševně

handicapovaní lidé. Dále jsou to lidi, kteří díky svému přesvědčení se odmítají začlenit do stávající společnosti a sociálních systémů.

Staří lidé

Velmi ohroženou skupinou obyvatel se často stávají staří lidé. Je to způsobeno tím, že jejich starobní důchod je oproti výdělku ze zaměstnání razantně menší. Většinou tato situace nastane u jedinců v pokročilém věku, kteří jsou ve špatném zdravotním stavu, žijí osamoceně, bez partnerů a mnohdy jsou i vlastními dětmi opomenuty. Téměř ve všech evropských zemích jsou staří lidé nejpočetnější skupinou chudých, a proto jsou nejzranitelnější skupinou. Pozici chudých se ale v dnešní době podařilo zlepšit díky relativně štedrým a před inflací chráněným penzijním systémům. (Mareš, 1999, s. 49)

Chudoba ve stáří není ale spojena jen s vyloučením z trhu práce, kdy jsou důchody menší než mzdy a dochází k poklesu životní úrovně, ale i s tím, že staří lidé mají i vyšší náklady než v předchozích obdobích svého života. Musí si zajistit léky, lékařské pomůcky a mnohdy i osobní péči, pokud se nejsou schopni o sebe postarat. K tomu všemu musí ještě hradit náklady na základní životní potřeby. Vzhledem k nízkému starobnímu důchodu je ale obtížné tohle vše zabezpečit. Lidé nejsou proto schopni ani tvořit úspory. (Mareš, 1999, 49, s. 50)

Chudobu ve stáří způsobují i další faktory. Dochází k úbytku fyzických i duševních sil a ztrácí možnost pracovat i v důchodovém věku a možnosti si něco přivydělat. Odchod do penze znamená i omezení sociálních kontaktů a schopnost vyznat se ve světě, který se rychle mění. (Mareš, 1999, s. 50)

Existují ale dvě populace důchodců. Ti, kteří žili bohatý život se s chudobou ve stáří většinou potýkat nebudou, mají našetřené úspory, které mohou využívat, jsou výhodně pojištěni v soukromých penzijních fondech a mohou si klidu užívat své stáří. Druhá skupina je chudá a závislá na státním důchodovém zabezpečení. Nerovnost ve stáří je vlastně jen pokračováním nerovnosti a chudoby z aktivního období, které stáří předchází. (Mareš, 1999, s. 50)

Děti

Další skupinou chudých mohou být i děti. Chudoba dětí je odvozena od chudoby rodičů, protože rodiče jsou odpovědné za své děti. Záleží také na velikosti domácnosti, pokud se jedná o rodinu s více dětmi, je náchylnost k chudobě daleko vyšší, než kdyby bylo v domácnosti jen jedno dítě. Rostou tak náklady na zajištění celé rodiny. Podle statistických údajů je patrné, že každé další dítě snižuje životní úroveň rodiny. Péče o děti také omezuje možnost matky

uplatňovat se na trhu práce, tím se také snižuje rodinný rozpočet. Možností je jediné zaplatit si péči o děti v době, kdy matka pracuje. (Mareš, 1999, s. 53)

Příčinou chudoby v rodinách může být také to, že lidé nejsou schopny regulovat velikost svých rodin a také jejich rovnováhu. Chudoba nenastává ale jen v početných rodinách, ale velice často v neúplných rodinách. Je to způsobeno tím, že většinou žije jen matka s dětmi, bez otce, a tím se jim snižuje počet zdrojů a mohou se dostat do finanční tísně. Nastává tedy situace, že matka se nemá s kým podělit o péči o děti, a tak se snižuje možnost lepšího uplatnění matky na trhu práce. Někdy přijímají práci jen na částečný úvazek. (Mareš, 1999, s. 54)

Chudými se mohou ocitnout nejen malé děti, ale také mladiství. Často po ukončení vzdělání nemohou sehnat zaměstnání, stávají se nezaměstnanými, a i v dospělém věku jsou závislí na svých rodičích. Často to mladé ženy řeší tak, že se pokusí otěhotnět a tím získávají možnost dostávat příjem ze sociálních dávek. (Mareš, 1999, s. 54)

Matky s dětmi

Zde jde o chudobu osamělých žen a matek. Chudoba žen je více rozšířena než chudoba u mužů. Je také více zdůrazňována. Tyto skutečnosti ovlivňují následující faktory, které působí na jejich postavení na trhu práce. Jedním z faktorů je, že ženy jsou vytlačovány z trhu práce, a to již dlouhodobě už od přelomu 19. a 20. století. Tato situace byla zastávána hlavně dříve, postupem času se názor společnosti mění a ženy jsou obsazovány i na vyšší pracovní pozice. (Mareš, 1999, s. 54)

U matek samoživitelek je situace o poznání horší, na trhu práce jsou limitovány péčí o dítě, a tudíž jejich pracovní příležitosti jsou značně omezené, většinou získávají práci jen na zkrácený úvazek. Tyto ženy jsou stále velkou měrou odkázány na výživné od bývalých partnerů a také na sociální pomoc daného státu. Z tohoto důvodu je tato skupina k riziku chudobě náchylnější než ženy z úplných rodin a ty, co nemají děti.

Tělesně a duševně handicapovaní lidé

Lidé s tělesným nebo duševním handicapem jsou často vyloučeni z trhu práce a tím se stávají obětí chudoby. Další překážkou jsou také nízké sociální dávky, které tyto lidé pobírají. Většina těchto lidí musí hradit zvýšené náklady na lékařskou péči a také potřebují ke svému životu zdravotnické pomůcky, které jsou ve většině případů obtížně finančně dostupné. Finančně náročná je také úprava bydlení pro handicapované, kdy se musí jejich obydlí upravit na bezbariérové. Jedinou oporou v těchto případech bývá rodina, která v mnoha případech

dokáže zbylé finanční prostředky nahradit. Mnohdy ani finanční prostředky od rodiny nestačí, člen domácnosti zůstává doma, nechodí do práce a stará se o handicapovaného. Příspěvek, který pobírá je ale nedostačující. (Mareš, 1999, str. 54)

3.3 Bezdomovectví

Bezdomovectví představuje extrémní formu nejenom sociálního vyloučení, ale také i chudoby. Proto je na místě se krátce o tomto fenoménu zmínit. Prostor práce neumožňuje zevrubně zkoumat další problematické skupiny jako např. menšiny či osoby žijící v sociálně-vyloučených lokalitách. Na světě je mnoho lidí, kteří si nejsou schopni získat prostředky pro zajištění a udržení bydlení. Příčin existuje opravdu mnoho. Mohou to být problémy v rodině, alkoholismus, drogy, gamblerství nebo dlouhodobý nedostatečný výdělek v zaměstnání, který dokáže člověka převést až na úplné „dno“. Další příčinou mohou být živelné pohromy, kdy rodina přijde o svou domácnost a veškerý majetek.

*„Bezdomovectví jako závažná forma sociálního vyloučení představuje kontinuální společenský fenomén, jehož řešení si vyžaduje **komplexní přístup**.“* (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, str. 5)

Bezdomovectví je typem extrémního sociálního vyloučení, které většinou nemá jen jednu příčinu. Do této situace se člověk dostane většinou po dlouhodobě velmi složité životní situaci, kdy člověk ztrácí veškerou sílu a naději žít zase spořádaný život. Většinou i vlastní rodina nedokáže nebo už nechce pomoci.

Stát v tomto případě má povinnost takovým lidem pomoci, ať už se jedná o sociální dávky, sociální práci nebo některé z legislativních nástrojů. Aby tato pomoc od státu byla účinná, musí se realizovat v několika fázích. Nejdříve by měla nastat pomoc již před rizikem bezdomovectví, jedná se o opatření preventivní povahy. Poté by neměla chybět pomoc následná, která by měla navazovat na současné služby. *„Opatření vycházejí ze střednědobého výdajového rámce státního rozpočtu, se zvážením možnosti využití finanční podpory z fondů EU“.* (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, str. 5)

Bezdomovectví se třídí do různých kategorií. Jedna z kategorií je z hlediska toho, **jak bezdomovectví vnímá veřejnost**, tedy na zjevné, skryté a potencionální. Další kategorie je **podle doby trvání** – krátkodobé (přibližně do jednoho roku), střednědobé (od jednoho roku do pěti let) a dlouhodobé (nad pět let). Dělení **podle příčin** v sobě zahrnuje čtyři základní cesty, které směřují k bezdomovectví: (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, str. 7)

- 1) Dlouhá – člověk se s chudobou potýká celý život, už od narození
- 2) Krátká – během života člověk čelí různým nástrahám, které mohou vést k bezdomovectví, jedná se o dlouhodobou nezaměstnanost, zadlužení, vysoké náklady na chod domácnosti, problémy v rodině a její následný rozpad a vyloučení člena domácnosti
- 3) Zdravotní – jedná se o osoby, které mají nějaký handicap a nezvládají obvyklé způsoby životního stylu a soužití s lidmi v dané společnosti
- 4) Volbou – v ČR zatím vzácné

Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci (dále jen „FEANTSA“) vytvořila Evropskou typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení (dále jen „ETHOS“). FEANTSA došla k závěru, že *„Bezdomovectví je komplexní, dynamický a diferencovaný proces, v jehož rámci různí jednotlivci i skupiny prochází různými vstupními i výstupními body“*. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, str. 8)

Podle definice ETHOS se jedná o bezdomovce, tedy o osoby, které spí venku (bez střechy), které bydlí v ubytovacích zařízeních pro bezdomovce a také o osoby, jejichž bydlení je nejisté nebo žijí v podmínkách, které neodpovídají minimálním standardům bydlení. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, str. 8)

Pro identifikaci osob v procesu bezdomovectví je použita definice ETHOS: (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, s. 9)

Ohrožení ztrátou bydlení:

- A) Primární prevence – jedná se o osoby žijící v nevyhovujících a provizorních podmínkách nebo v přelidněném bytě
- B) Sekundární prevence – v tomto případě jde o osoby před opuštěním např. věznice nebo vazební věznice, zdravotnického zařízení, rodiny ohrožené chudobou (z důvodu dluhů), imigranty žijící např. v azylových zařízeních
- C) Terciární prevence – jedná se o pomoc osobám, které jsou ohroženy domácím násilím, které bydlí v přechodném bydlení, např. u přátel nebo příbuzných nebo pomoc osobám, které jsou nuceni se ze stávajícího obydlí vystěhovat

Po ztrátě bydlení:

A) Azylové domy a ubytovny - lidé v této situaci mohou požádat o ubytování v azylových domech pro bezdomovce (jedná se o krátkodobé ubytování), mohou bydlet také na ubytovnách nebo v domech na půl cesty

B) Osoby bez střechy – osoby, které přežívají venku, ve veřejných prostorách nebo na ulici, osoby v noclehárně, žijící na nezákonně obsazeném pozemku

C) Senioři a osoby se zdravotním postižením – osoby s vážným zdravotním postižením jsou ubytovány v azylovém době

Aktuální přehled

Podle tiskové zprávy Ministerstva práce a sociálních věcí se v ČR na jaře 2019 vyskytovalo téměř 23 830 osob bez domova. 2 600 z toho bylo dětí. Nejvíce jich žije v Moravskoslezském kraji a v Hlavním městě Praze. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019)

Podle výsledků polovina sčítaných osob žije venku nebo využívá noclehárny. Druhá polovina žije v sociálních a ubytovacích službách, bydlí v azylových domech, ubytovnách nebo v domech na půl cesty. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019)

V Pardubickém kraji je celkem 8 azylových domů, 3 domy na půli cesty a 4 noclehárny. Mezi azylové domy patří např. Azylový dům pro těhotné ženy v Hamrech nebo Azylový dům pro rodiny s dětmi v Chrudimi. V Pardubicích se nachází také Noclehárna pro ženy a pro muže, kterou zajišťuje SKP-Centrum, o. p. s. Tato organizace zajišťuje také domy na půli cesty v Pardubicích.

Dále je také zřejmé, že v ČR přespávají venku nebo v noclehárnách více muži - 8 z 10 osob jsou právě muži. V azylových domech je zase podíl žen vyšší. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019)

3.4 Boj s chudobou a sociální začleňování

V ČR existuje mnoho způsobů boje s chudobou. O hlavní část boje proti chudobě se stará stát. Jde hlavně o sociální programy pro obyvatele ohrožených skupin, o finanční pomoc formou státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi. Dále pomocí Úřadu práce ČR se snaží občanům zprostředkovat nebo jinak zvýšit šanci na uplatnění svých schopností na trhu práce.

Úřad práce ČR zajišťuje pro občany i mnoho rekvalifikačních kurzů ke zvýšení šance najít si práci i v oborech, v kterých dosud neměli zkušenosti.

Dále se stát prostřednictvím azylových domů snaží ochránit rizikové skupiny, jako jsou např. sirotci a svobodné matky s dětmi. Azylové domy poskytují za příplatek zázemí, pomoc, poradenství a podporu sociálních pracovníků. Umožňují tak těmto lidem najít cestu k novému začátku.

Existují také domy na půli cesty, které slouží mladým dospělým do 26 let, kteří opouštějí ústavní zařízení. Domy na půli cesty poskytují úspěšný samostatný start do běžného života.

Nízkoprahová denní centra nebo terénní programy jsou dalším způsobem pomoci. Nízkoprahová denní centra nabízí služby pro lidi bez přístřeší, mohou se zde umýt, vyprat oblečení a najíst se. Terénní programy jsou určeny pro lidi, kteří vedou rizikový způsob života nebo jsou jím ohroženi. Tato služba za nimi dochází do míst, kde se tyto lidé zdržují a je jim nabízena pomoc a podpora.

Vedle státní pomoci existuje v ČR také spousta charitativních a neziskových organizací. Mezi činnosti těchto organizací patří zejména pořádání charitativních akcí, při kterých se snaží mezi občany a společnostmi vybrat obnos peněz, který potom putuje lidem, kteří je potřebují.

Velice často jsou rozšířené organizace jako je charita nebo hospic, které vysílají své pracovníky nemohoucím starým lidem, o které se nemá kdo postarat a zajišťuje drobné lékařské ošetření, transport do nemocnic, dovoz léků a potravin.

Některé organizace se přímo zaměřují na občany postižené chudobou, vysílají své pracovníky do terénu za občany bez domova a snaží se jim pomoci, aby byli schopni využít sociálního systému. Tito občané jsou často v tak tíživé životní situaci, že kdy sami nezvládají komunikaci s úřady a potřebují pomoc.

Vláda ČR schválila 8. ledna 2014 národní rámcový dokument pro sociální začleňování a boj s chudobou s názvem **Strategie sociálního začleňování 2014-2020**. Mezi významné oblasti, kterými se Strategie zabývá je zejména sociální začleňování občanů sociálně vyloučených. Vymezuje, jakým směrem se má sociální začleňování ubírat, upozorňuje na nedostatky při hledání řešení a prosazuje společensky odpovědné hodnoty související se sociálním vyloučením. Plnění všech opatření, které Strategie vymezuje, je každoročně vyhodnocováno. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2020)

3.4.1 Státní sociální podpora

System státní sociální podpory upravuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Mezi orgány, které rozhodují o nároku na státní sociální podporu, patří Úřad práce ČR a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR má ale na starosti přezkoumávání rozhodnutí, které bylo vydáno krajskými pobočkami Úřadu práce ČR na základě podaného odvolání. (Marksová, 2015, str. 10)

„Státní sociální podporou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Státní sociální podpora se ve stanovených případech poskytuje v závislosti na výši příjmu.“
(Zákon č. 117/1995 Sb.)

Mezi dávky státní sociální podpory patří:

- Přídavek na dítě
- Příspěvek na bydlení
- Rodičovský příspěvek
- Porodné
- Pohřebné

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je dlouhodobou dávkou státní sociální podpory, která má pomoci rodinám, které nemají dostatek financí na výživu, výchovu a zaopatření svých dětí. Na tento přídavek má nárok dítě, které žije v nezaopatřené rodině, která má rozhodný příjem nižší než 2,7násobek částky životního minima rodiny. Pro vyplácení nároku se posuzuje příjem za předchozí kalendářní čtvrtletí. Za příjem se v tomto případě považuje i rodičovský příspěvek. (Úřad práce ČR, 2020)

Věk nezaopatřeného dítěte v rodině	Výše přídavku v Kč měsíčně	
	Základní výměra	Zvýšená výměra
Od 6 do 15 let	500	800
Od 6 do 15 let	610	910
Od 15 do 26 let	700	1000

Tabulka 2 Výše přídavku na dítě

Zdroj: vlastní zpracování, na základě dat z Úřadu práce ČR

Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení pomáhá rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy hradit náklady spojené s bydlením. U příspěvku se posuzují náklady na bydlení a příjem rodiny za rozhodné období, kterým je předcházející kalendářní měsíc. Posuzují se příjmy všech společně posuzovaných osob a do příjmu se započítává i rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. (Úřad práce ČR, 2020)

„Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020)

Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek může pobírat rodič, který řádně a svědomitě pečuje celý kalendářní rok o své dítě, které je nejmladší v rodině, do částky 300 000 Kč. Rodičovský příspěvek lze ale pobírat jen do 4. roku dítěte. Pokud je v rodině nejmladší 2 a více dětí narozených současně, tak může rodina pobírat rodičovský příspěvek do té doby, než částka přesáhne 450 000 Kč. (Úřad práce ČR, 2020)

Aby mohla rodina či jednotlivec rodičovský příspěvek pobírat, je rozhodující výše denního vyměřovacího základu. *„Jestliže lze alespoň jednomu z rodičů v rodině stanovit k datu narození nejmladšího dítěte v rodině 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 10 000 Kč, může rodič volit měsíční výši čerpání rodičovského příspěvku až do této výše.“* (Úřad práce ČR, 2020)

Jestliže není možné ani jednomu z rodičů určit denní vyměřovací základ, nebo pokud je 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu menší než 10 000 Kč, rodič si může zvolit rodičovský příspěvek až do částky 10 000 Kč měsíčně. Pokud se jedná o dvě a více současně narozené děti, tak může rodič volit měsíční výši do částky 15 000 Kč. (Úřad práce ČR, 2020)

Porodné

Porodné je jednorázová dávka státní sociální podpory, která je poskytována rodinám s nízkými příjmy a pomáhá jim uhradit náklady spojené s narozením prvního nebo druhého dítěte. Na porodné má nárok žena, která dítě porodila. Pokud žena, která dítě porodila, zemřela,

splnila ale nároky na vyplacení porodného a dávka ji nebyla dosud vyplacena, má nárok na porodné muž. Nárok na porodné také získává osoba, která si vzala do trvalé péče dítě do 1 roku. (Úřad práce ČR, 2020)

Aby bylo porodné vyplaceno, musí být hranice příjmů v rodině v předcházejícím kalendářním čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo, nižší než 2,7násobek životního minima rodiny. Do této hranice příjmů se nesčítá přírůstek na dítě. (Úřad práce ČR, 2020)

Na první dítě může rodina získat porodné v pevné částce 13 000 Kč a na druhé 10 000 Kč. (Úřad práce ČR, 2020)

Úplná rodina (oba rodiče)	Životní minimum rodiny	Hranice rozhodného příjmu v Kč měsíčně pro nárok na porodné (2,7násobek životního minima rodiny)
Při narození/převzetí prvního dítěte	7 710	20 817
Při narození/převzetí druhého dítěte (první dítě je mladší šesti let)	9 450	25 515

Tabulka 3 Hranice rozhodného příjmu pro nárok na porodné

Zdroj: vlastní zpracování, na základě dat z Úřadu práce České republiky

Pohřebné

Pohřebné je dávka, která má pomoci rodině s úhradou nákladů spojených s pohřbem. Vyplácí se jednorázově, a to ve výši 5 000 Kč a příjem se u rodiny neposuzuje. „*Pohřebné náleží osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba (s výjimkou mrtvě narozeného dítěte) měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR.*“ (Úřad práce ČR, 2020)

3.4.2 Pomoc v hmotné nouzi

System pomoci v hmotné nouzi upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Tato forma pomoci se snaží usnadnit život lidem s nízkými

příjmy a podněcovat je k pracovní činnosti, aby byli schopni hradit všechny své životní potřeby. (Úřad práce ČR, 2020)

Pomoc v hmotné nouzi pomáhá lidem v těžkých nárazových životních situacích. Každý má nárok na poskytnutí informací, aby mohl přecházet vzniku hmotné nouze. Patří sem i sociální práce s klienty. (Úřad práce ČR, 2020)

Mezi dávky, které se vyplácejí v hmotné nouzi, patří: (Úřad práce ČR, 2020)

- Příspěvek na živobytí
- Doplatek na bydlení
- Mimořádná okamžitá pomoc

O tom, zda má rodina či jednotlivec na nárok na pomoc v hmotné nouzi rozhodují příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR, které je i vyplácejí.

Rok	Průměrný měsíční počet vyplacených dávek (tis.)				Výdaje na dávky (mil. Kč)			
	Dávky pomoci v hmotné nouzi			Příspěvek na péči	Dávky pomoci v hmotné nouzi			Příspěvek na péči
	Příspěvek na živobytí	Doplatek na bydlení	Mimořádná okamžitá pomoc		Příspěvek na živobytí	Doplatek na bydlení	Mimořádná okamžitá pomoc	
2007	71,7	25,2	5,5	259,9	2 593	524	170	14 608
2009	72,9	19,5	7,9	308,3	2 328	512	249	18 697
2010	91,4	23,2	9,2	314,2	2 863	686	334	19 599
2011	102,7	26,3	10,0	307,4	3 820	850	312	18 084
2012	116,4	43,2	5,7	309,4	5 910	1 673	168	18 391
2013	150,4	65,1	6,6	321,3	7 464	2 814	232	19 545
2014	162,6	73,2	5,6	332,0	7 900	3 249	146	20 402
2015	148,7	70,7	5,4	337,0	7 240	3 136	142	21 167
2016	126,9	64,2	4,1	346,1	6 221	2 917	117	23 046
2017	101,3	53,3	3,3	353,0	4 850	2 423	91	25 120
2018	79,0	40,9	2,3	360,9	3 395	1 894	64	26 013

Tabulka 4 Dávky pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na péči

Zdroj: vlastní zpracování, na základě dat z ČSÚ

Dle dat z ČSÚ je patrné, že nejvyšší suma je vyplácena na příspěvek na péči. Od roku 2007 do roku 2018 se částka navýšila téměř o 12 milionů Kč.

Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí je základním příspěvkem, který se vyplácí jednotlivcům nebo společně posuzovaným osobám, které mají velmi nízké, nedostatečné příjmy. Společně

posuzované osoby jsou upraveny v zákoně o životním a existenčním minimu. Orgán má právo některou z posuzovaných osob vyloučit. (Úřad práce ČR, 2020)

Suma, která bude vyplácena jednotlivci, se stanovuje individuálně podle zhodnocení jejího stavu a možností. Částky pro společně posuzované osoby se sčítají a jsou dány částkami o životního a existenčního minima. (Úřad práce ČR, 2020)

„Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení. (Přiměřené náklady na bydlení jsou náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu osoby či rodiny).“ (Úřad práce ČR, 2020)

Doplatek na bydlení

Tento doplatek má pomoci osobám společně s příspěvkem na bydlení ze státní sociální podpory a jejich vlastním výdělkem hradit nutné náklady na bydlení. Suma, kterou rodina či jednotlivec obdrží, je určena tak, aby po zaplacení všech nákladů na bydlení, rodina měla ještě peníze na živobytí. (Úřad práce ČR, 2020)

Mimořádná okamžitá pomoc

Mimořádná okamžitá pomoc se poskytuje osobám, které se ocitli v nepříznivých a mimořádných podmínkách a potřebují okamžitou pomoc. Zákon 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi upravuje podmínky, za kterých lze tuto pomoc poskytnout: (Úřad práce ČR, 2020)

- *„První situací je, kdy osoba neplní podmínky hmotné nouze pro opakované dávky, ale kvůli nedostatku finančních prostředků jí hrozí vážná újma na zdraví. Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do existenčního minima (v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima).“* (Úřad práce ČR, 2020)
- Druhou podmínkou je, že mimořádná okamžitá pomoc může být poskytnuta, pokud rodinu potká nějaká závažná mimořádná událost. Osoba není schopna tuto situaci vyřešit sama bez pomoci a potřebuje pomoc státu. Může se jednat o nějakou přírodní nebo živelnou katastrofu (zemětřesení, požár, vichřice, povodeň a další). Nejvíce lze vyplatit 15násobek částky životního minima osoby.
- Další podmínka je, že osoba nemá dostatek finančních prostředků na uhrazení nákladů spojených se zaplacením různých správních poplatků, se vzděláním nezaopatřených dětí nebo také na pořízení nebo opravu věcí dlouhodobé potřeby.

- Poslední podmínkou je, že osoba se nachází ve špatné životní situaci, nemá sociální zázemí ani finance a hrozí ji sociální vyloučení. Jsou to např. osoby, které opustily vazební věznici nebo věznici, dokončily léčbu nějaké chorobné závislosti nebo byly propuštěny z výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

„V tomto případě lze poskytnout dávku až do výše 1 000 Kč. Součet dávek poskytnutých v kalendářním roce nesmí přesáhnout 4násobek částky životního minima jednotlivce.“
(Úřad práce ČR, 2020)

3.4.3 Zneužívání sociálního systému

V ČR je každý rok odhaleno mnoho případů, kdy se občané snaží neoprávněně pobírat sociální dávky a výhody, které poskytuje stát. Zneužívání sociálních dávek může být i trestný čin.

Odhalováním tohoto neoprávněného pobírání sociálních dávek se zabývají úředníci Úřadu práce ČR. Každoročně díky těmto kontrolám odhalí tisíce případů, které následně vyřadí z evidence a proti závažným porušením zahájí správní řízení. Některé takto zjištěné případy mohou skončit trestním stíháním.

Nejčastěji se jedná o případy, kdy občané uvádějí nepravdivé informace o svém zdravotním stavu nebo je naopak zatajují. Tím se snaží vyhnout nástupu do zaměstnání a nadále neoprávněně využívají státní sociální podpory. Druhým nejčastějším případem jsou občané, kteří jsou zaměstnáni, nebo jsou zaměstnáni nelegálně a uvádějí nepravdivé informace o výši svých příjmů, aby získali různé příspěvky od státu.

Úřad práce ČR uvádí, že na začátku roku 2019 jejich úředníci provedli 15 791 kontrol. Z celkového počtu 195 723 evidovaných uchazečů zjistili 4 307 porušení státního systému a zahájili více než 1 019 správních řízení. Nejčastější porušení sociálního systému se vyskytlo v Ústeckém kraji, kde Úřad práce ČR zjistil až 591 případů. Druhým krajem je Jihomoravský, kde zaměstnanci evidovali 563 případů. Posledním krajem, kde se vyskytlo nejvíce případů porušení systému, je kraj Moravskoslezský (506). (Úřad práce ČR, 2019)

Podle informací, které uvedl Úřad práce se jedná hlavně o případy, kdy osoby v době kontroly nebyly doma a poté neprokázaly důvod své nepřítomnosti. Úřad práce je následně vyřadil z evidence. (Úřad práce ČR, 2019)

Na základě těchto provedených šetření za uplynulý rok 2019 úředníci Úřadu práce ČR zamítli např. 375 nových žádostí o sociální podporu a odejmul již 740 vyplacených dávek. Tím stát za první pololetí roku 2019 ušpořil přes 18 mil. Kč. (Úřad práce ČR, 2019)

Druh dávky	01/2019 - 6/2019
Příspěvek na živobytí	7 052 182 Kč
Doplatek na bydlení	2 749 815 Kč
Mimořádná okamžitá pomoc	8 854 385 Kč
Celkem	18 656 382 Kč

Tabulka 5 Přímé efekty provedených sociálních šetření podle druhu dávky

Zdroj: upraveno dle Úřad práce ČR, 2019

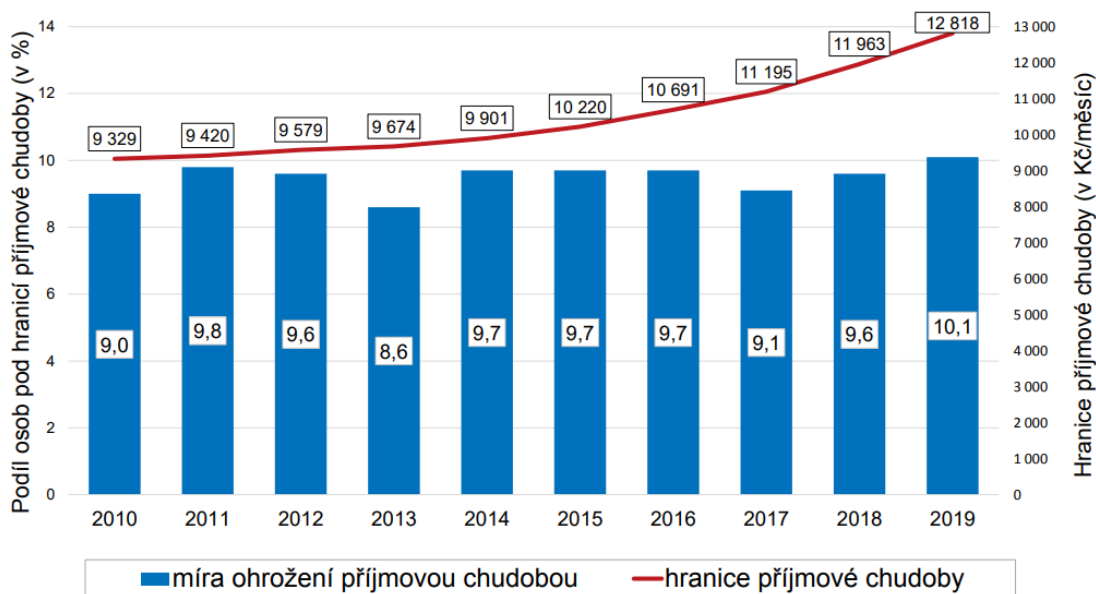
Jen sami občané za rok 2019 podali na Úřad práce 459 hlášení o nelegálním pobírání sociálních dávek a výhod, kterým se úředníci museli zabývat. (Úřad práce ČR, 2019)

4 STATISTIKY A AKTUÁLNÍ PŘEHLED

Třetí kapitola obsahuje aktuální informace o chudobě v ČR a v EU. Je zde vymezeno, jaké procento občanů ČR je dotčeno chudobou, jaká je hranice chudoby pro jednotlivce a pro rodiny s dětmi nebo kolik procent obyvatel je zatíženo placením vysokých nákladů na bydlení. Druhé podkapitola je věnována srovnání členských států EU, z čehož je zřejmé, že některé členské státy, převážně postkomunistického bloku, jsou chudobou zasaženy více.

4.1 Chudoba v České republice

ČR patří k zemi, která je chudobou ohrožena nejméně ze všech zemí EU. Chudobou je ohrožena k roku 2019 desetina obyvatel, tzn. 10,1 % Čechů. Milion obyvatel ČR je tedy ohroženo příjmovou chudobou. V posledních letech míra ohrožení příjmovou chudobou vždy mírně stoupá. Většina domácností vychází se svými příjmy bez problémů nebo jen s malými obtížemi. Největší problém ale mají ženy samoživitelky s dětmi a ženy starší 65 let, které žijí sami.

Graf 1 Vývoj míry ohrožení příjmovou chudobou (2010-2019)

Zdroj: Český statistický úřad, 2020

Hranice příjmové chudoby se liší podle toho, o jaký typ domácnosti jde. Pokud jde o jednotlivce, hranice příjmové chudoby v roce 2019 činí 12 818 Kč za měsíc. U rodiny s dětmi se tato hranice liší věkem a počtem dětí v domácnosti. Např. rodina s dvěma dětmi staršími 13 let má hranici 25 635 Kč za měsíc. (ČSÚ, 2020)

Jednotlivec	12 818 Kč
Dvě dospělé osoby	19 227 Kč
Rodič s dítětem do 13 let	16 663 Kč
Rodič se dvěma dětmi staršími 13 let	25 635 Kč
Rodiče s dítětem do 13 let	23 072 Kč
Rodiče se dvěma dětmi do 13 let	26 917 Kč
Rodiče se třemi dětmi - jedním do 13 let, dvěma staršími 13 let	35 889 Kč

Tabulka 6 Měsíční hranice ohrožení příjmovou chudobou pro vybrané složení domácností v roce 2019

Zdroj: upraveno dle Český statistický úřad, 2020

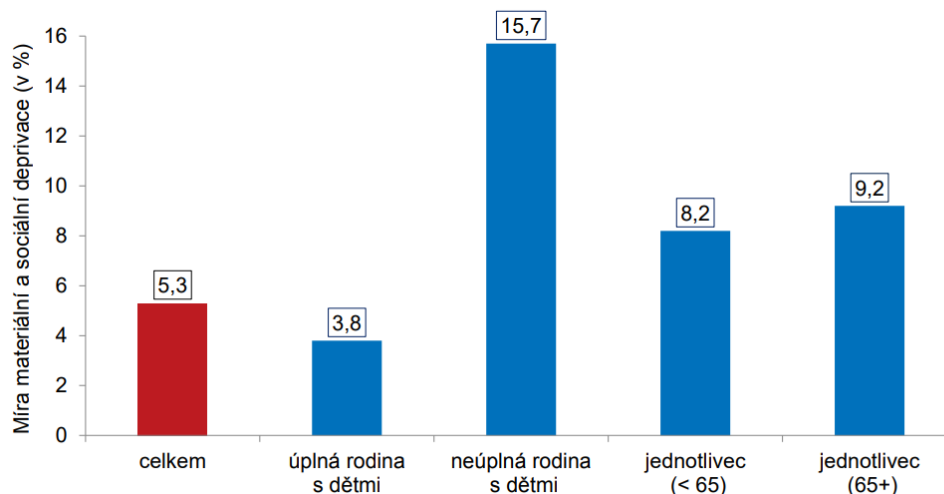
Již od roku 2005 Český statistický úřad (dále jen ČSÚ) zpracovává šetření pod názvem Životní podmínky domácností, kde se každoročně dotazuje 11,5 tisíce domácností ze všech krajů České republiky na otázky týkající se jejich věku, zdravotního stavu, vzdělání, příjmů a životní situace.

Materiální deprivace je často určována tím, že lidé nemají dostatek finančních prostředků na nějaký neočekávaný výdaj přesahující částku 10 000 Kč nebo nemohou vyjet na několikadenní dovolenou s rodinou.

Neočekávaný výdaj v hodnotě 11 200 Kč si dle průzkumu ČSÚ nemůže dovolit téměř čtvrtina občanů. Týdenní dovolená by představovala problém pro 19,7 % populace a pořízení nového automobilu by si finančně nemohlo dovolit 6 % populace. Nejmenší problém pro obyvatele představoval nákup domácích spotřebičů, např. pračky (jen 0,3 populace na ně nemají finanční prostředky). 5 % Čechů si také nemůže finančně dovolit jíst maso nebo ryby každý druhý den. (ČSÚ, 2020)

Na základě šetření ohledně životní spokojenosti většina respondentů odpověděla, že jsou spokojeni se svým zaměstnáním a osobními vztahy. Větším problémem je finanční situace v jejich domácnosti.

Míra materiální a sociální deprivace rodin v ČR v roce 2019 byla 5,3 %. Největší míru materiální a sociální deprivace představují neúplné rodiny s dětmi či jednotlivci starší 65 let. (ČSÚ, 2020)

Graf 2 Materiální a sociální deprivace podle typu domácností (2019)

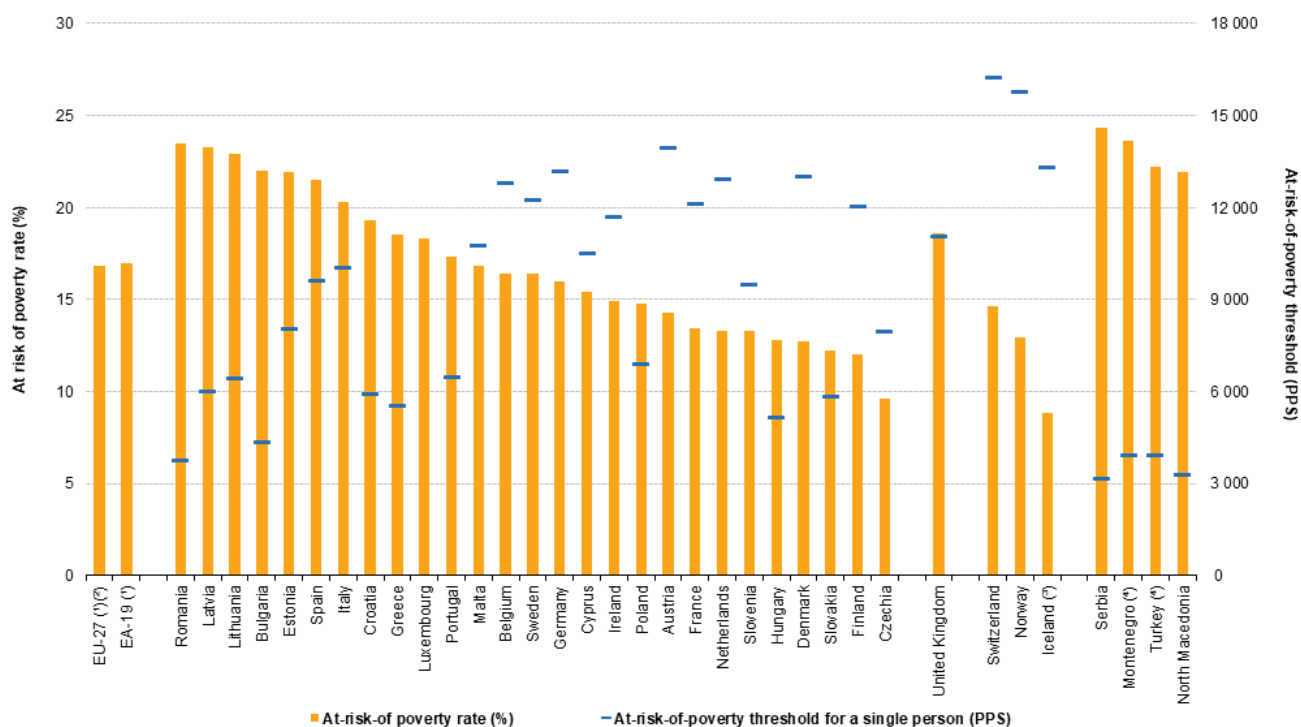
Zdroj: Český statistický úřad, 2020

Náklady na bydlení jsou pro velkou část rodin jeden z největších měsíčních výdajových položek. Patří sem nájemné, energie, vodné a stočné, hypoteční úvěry, komunální poplatky a další. Zatížení z tohoto hlediska pocíťovalo v roce 2019 necelých 7 % obyvatel (715 tisíc). Nejvíce jednotlivci nad 65 let. *Téměř desetina českých domácností platí za bydlení včetně energií více než 40 % ze svých čistých příjmů. Zhruba dvě třetiny z nich přitom bydlí v pronajatém bytě a největší skupinu mezi nimi tvoří osaměle žijící důchodkyně*“, uvádí ČSÚ podle šetření Životní podmínky. (ČSÚ, 2019)

4.2 Chudoba v Evropské unii

V EU je zhruba 30 milionů Evropanů postiženo chudobou. Jak uvádí Eurostat (2020), *„míra ohrožení chudobou (po sociálních transferech) v EU-27 se v letech 2010 a 2011 zvýšila z 16,5 % na 16,9 %. Tato míra byla v příštích dvou letech poměrně stabilní a v roce 2014 se podstatně zvýšila a dosáhla 17,3 %. V letech 2015 a 2016 bylo zaznamenáno menší nárůst (nárůst o 0,1 procentního bodu ročně). V roce 2017 byl zaznamenán první výrazný pokles, míra klesla na 16,9 %, po němž v roce 2018 následovalo další mírné snížení o 0,1 bodu. V posledních dvou letech, za něž jsou k dispozici údaje, se míra ohrožení chudobou v EU-27 vrátila na úroveň podobnou úrovni, jaká byla pozorována v letech 2011 až 2013.“* (Eurostat, 2020)

Graf 3 Míra ohrožení chudobou (2018)

Zdroj: Eurostat, 2020

Každý členský stát EU je na tom z hlediska příjmové chudoby jinak. Mezi nejvíce ohrožené patří sedm států. Největší míra příjmové chudoby je podle dostupných informací z Eurostatu z roku 2018 v Rumunsku, kde je míra chudoby až 23,5 %, následuje Lotyšsko s 23,3 % a Litva (22,9 %). Bulharsko (22 %), Estonsko (21,9 %), Španělsko (21,5 %) a Itálie (20,3), také patří k chudším členským státům Evropské unie. Naopak v ČR, na Slovensku nebo ve Finsku je míra chudoby nejnižší ze všech evropských států. (Eurostat, 2020)

„Srovnání životní úrovně mezi zeměmi je často založeno na hrubém domácím produktu (HDP) na obyvatele, který v peněžním vyjádření představuje základní měřítko celkové velikosti ekonomiky vydělené počtem lidí, kteří tam žijí a kteří se používají k měření národního bohatství a prosperity. (Eurostat, 2020)

Z dostupných informací z Eurostatu (2020) v roce 2018 z hlediska věku a pohlaví byly více ohroženy chudobou ženy než muži, a to ve věku 16 let a více. Ženy s hodnotou 17,2 % a muži s hodnotou 15,5 %. Nejvyšší rozdíl z hlediska pohlaví se vyskytl v Litvě, Lotyšsku, Estonsku. Nejnížší rozdíl míry ohrožení chudobou mezi ženami a muži byl ve Francii. (Eurostat, 2020)

Eurostat (2020) také uvádí, že v roce 2018 téměř polovina nezaměstnaných lidí byla ohrožena chudobou. Nejvíce nezaměstnaných lidí bylo ohroženo v Německu, a to 69,4 %.

Ve všech státech EU jsou velmi zranitelnou skupinou staří lidé. Přibližně 14,4 %, to znamená jeden ze sedmi, důchodců byly v roce 2018 obětí chudoby. V Estonsku, Lotyšsku a v Litvě bylo procento chudých důchodců velmi vysoké (okolo 50 %). (Eurostat, 2020)

U zaměstnaných jedinců bylo ohrožení chudobou poměrně nižší. Ovšem ale i v některých státech měli zaměstnaní lidé problémy s chudobou, např. v Rumunsku, kde 15,3 % obyvatel bylo zasaženo chudobou. (Eurostat, 2020)

Eurostat (2020) uvádí, že v roce 2018 se díky sociální ochraně a sociálním dávkám podařilo až 8,2 % jedincům vymanit z chudoby. Míra ohrožení se z 25 % snížila až na 16,8 %. (Eurostat, 2020)

5 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Pátá kapitola bakalářské práce se zabývá názorem lidí na chudobu. Cíl výzkumného šetření je zjistit, jak občané vnímají chudobu, pohled občanů na zneužívání sociálních dávek a na řešení chudoby. Součástí šetření bylo také zjistit aktuální životní situaci občanů a ochotu pomoci lidem v nepříznivé životní situaci.

5.1 Dotazníkové šetření

Pro empirickou část byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Záměrem bylo oslovit co nejvíce respondentů a získat co nejvíce odpovědí. Dotazník byl vytvořen přes „Formuláře Google“, který přehledně vyhodnocuje všechny získané odpovědi. Následně byly získané odpovědi zpracovány v programu Microsoft Office Excel. Dotazník byl rozeslán prostřednictvím sociálních sítí a vyplněn respondenty elektronickou cestou. Byl vyplněn respondenty různých věkových skupin a sociálních vrstev. Dotazníkového šetření se zúčastnili studenti, zaměstnaní, nezaměstnaní i senioři. Dotazníkové šetření probíhalo od 8.10.2020 do 15.10. 2020 a zúčastnilo se ho 168 respondentů. Celý dotazník je obsažen v příloze A.

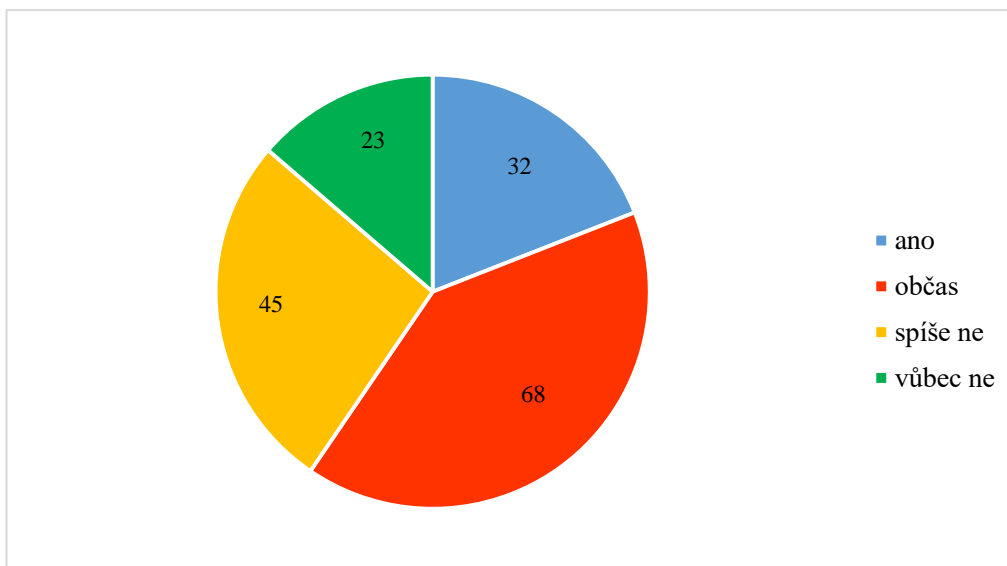
Obsahuje 20 otázek, které jsou složeny z uzavřených otázek, kde respondent zvolí jednu nebo více odpovědí z nabízených variant a z polouzavřených otázek, kdy respondent volí z nabídky odpovědí nebo případně může napsat jinou odpověď. Dotazník obsahoval i otevřené otázky. Respondent v tomto případě měl odpovědět na otázku vlastními slovy.

5.1.1 Vyhodnocení a interpretace zjištěných dat

V této kapitole budou představeny výsledky dotazníkového šetření. Všechny grafy jsou vypracovány na základě odpovědí z dotazníkového šetření.

Otázka č. 1: Zajímáte se o téma chudoby?

Z následujícího grafu je patrné, že o téma chudoby respondenti nejeví příliš velký zájem a z důvodu toho mají neutrální postoj k chudobě. Aktivně se o téma chudoby zajímá pouze 32 respondentů. Tyto odpovědi naznačují, že respondenti se o téma chudoby spíše nezajímají a zajímají se o něj občas a jen v případě, kdy s tímto tématem přijdou do styku, a to spíše jen po omezený čas.

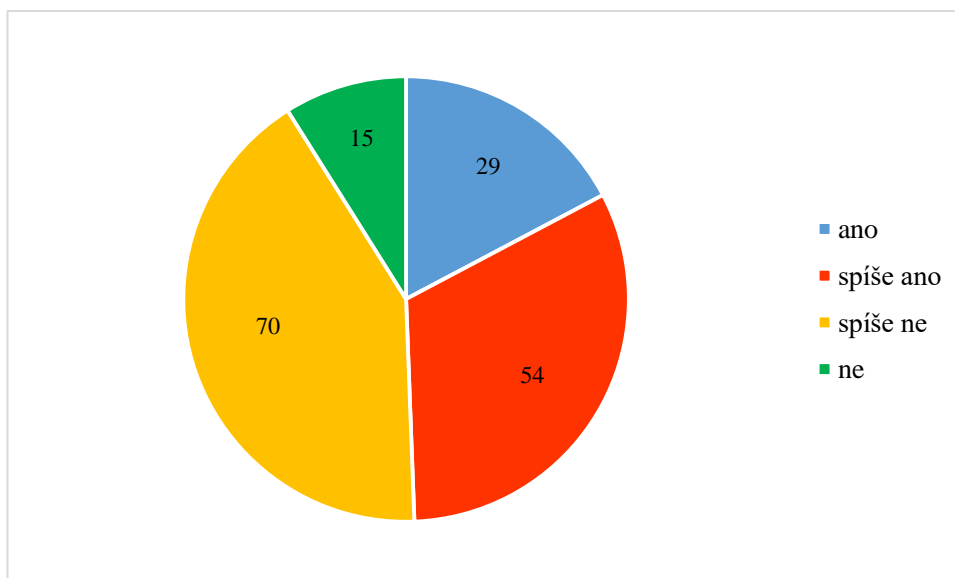

Graf 4 Zajímáte se o téma chudoby?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 2: Myslíte si, že Česká republika má problémy s chudobou?

Dle výsledků je zřejmé, že většina respondentů zastává názor, že ČR problémy s chudobou spíše nemá. Druhou nejčastější odpovědí je „spíše ano“, kterou zvolilo 54 respondentů. To znamená, že respondenti si nemyslí, že by ČR měla vážnější problémy s chudobou nebo, že ČR problémy s chudobou vůbec nemá.

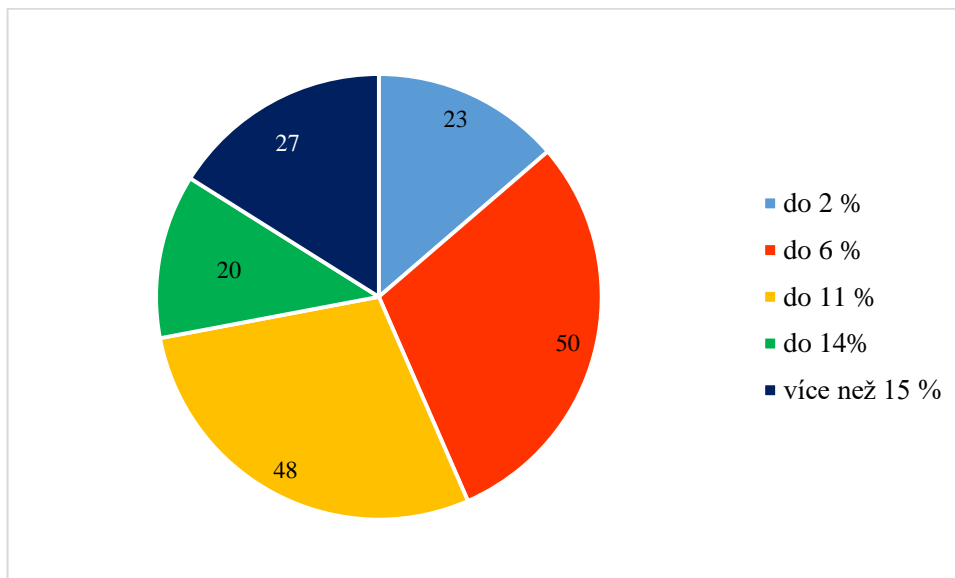

Graf 5 Myslíte si, že Česká republika má problémy s chudobou?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 3: Kolik si myslíte, že má Česká republika obyvatel ohrožených chudobou?

Z tohoto grafu je zřejmé, že nejvíce respondentů si myslí, že ČR je postižena chudobou buď do 6 % nebo do 11 %. Chudoba k roku 2019 činila 10,1 %, to znamená, že většina respondentů má správný úsudek o procentu chudých v ČR.

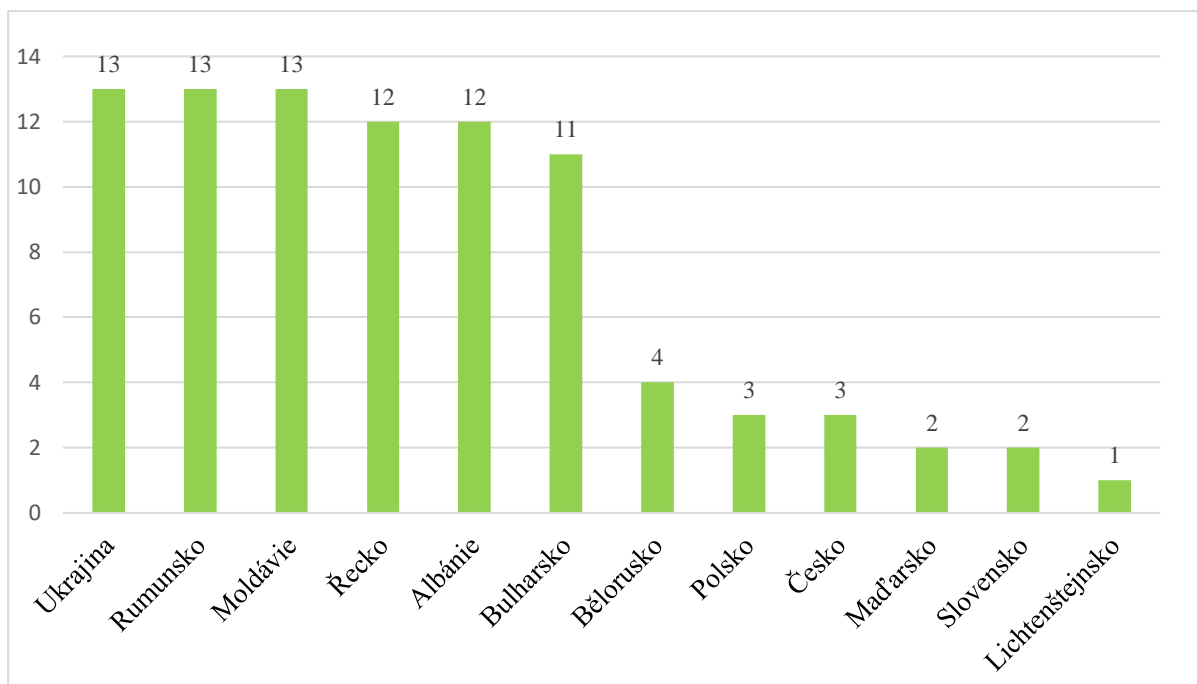

Graf 6 Kolik si myslíte, že má Česká republika obyvatel ohrožených chudobou?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 4: Jaká z evropských zemí je podle Vás nejchudší?

V této otázce měli respondenti určit, která evropská země je podle nich nejchudší. Ze 168 odpovědí byla nejčastější odpověď Ukrajina, Rumunsko a Moldávie. Jako další nejčastější odpověď respondenti zvolili Řecko a Albánii.

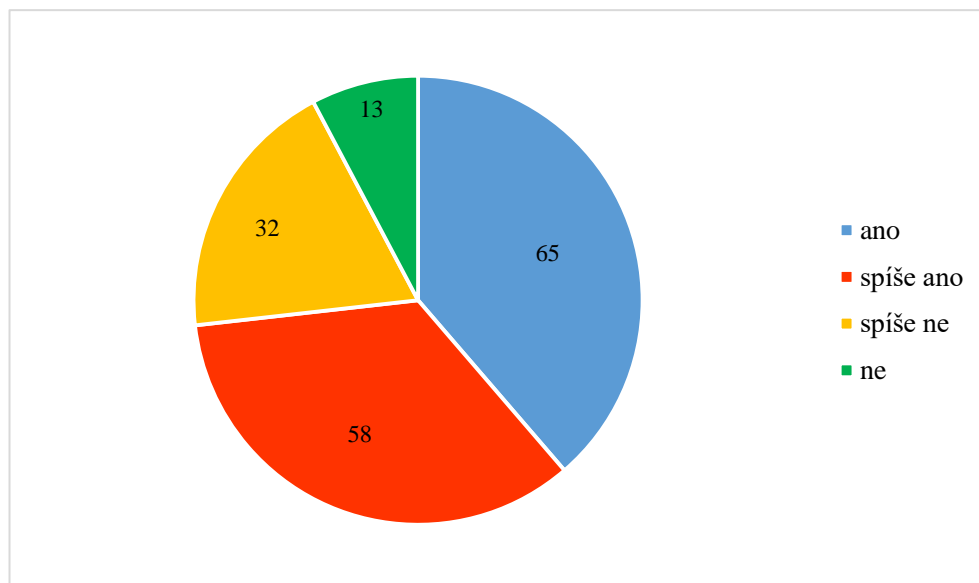

Graf 7 Jaká z evropských zemí je podle Vás nejchudší?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 5: Myslíte si, že problém chudoby bude současném světě čím dál vážnější hrozbou?

Dotazovaní respondenti zastávají názor, že vývoj situace ve světě se bude průběžně zhoršovat a tím se bude zhoršovat i problém chudoby. Tyto odpovědi naznačují, že respondenti neočekávají, že by se v příštích letech ekonomická situace ve světě měla zlepšovat, spíše naopak a očekávají, že lidí postižených chudobou bude čím dál více.

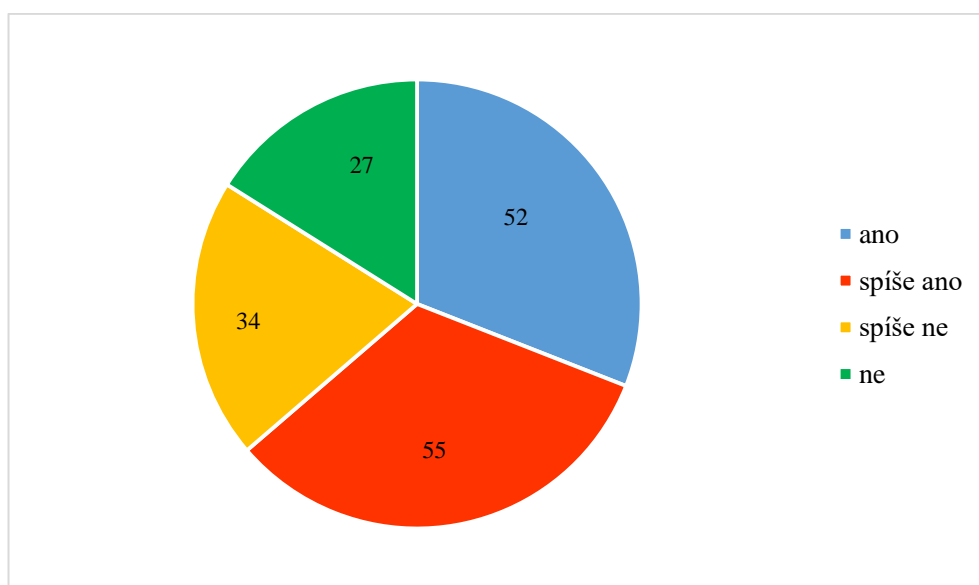

Graf 8 Myslíte si, že problém chudoby bude současném světě čím dál vážnější hrozbou?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 6: Stačí Vám váš měsíční příjem na uspokojení všech Vašich potřeb?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda respondentům stačí jejich měsíční příjem k uspokojení všech jejich potřeb. Více jak polovina respondentů uvedla, že jim jejich měsíční příjem stačí (107). Tyto odpovědi jsou ale ovlivněny tím, jaký má jednotlivý respondent životní standart.

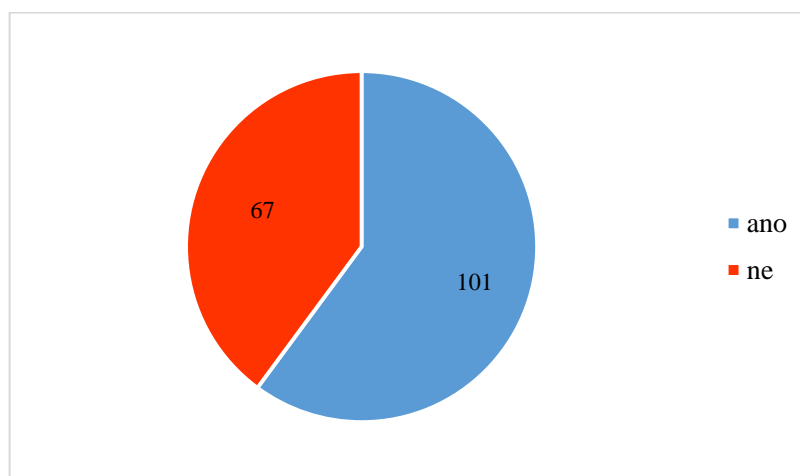

Graf 9 Stačí Vám váš měsíční příjem na uspokojení všech Vašich potřeb?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 7: Máte tolik úspor, abyste si mohli dovolit vyjet na dovolenou nebo na výlety s rodinou?

Tato otázka měla zjistit, zda si respondenti mohou dovolit nadstandardní zážitky, jako je dovolená nebo výlety s rodinou. Stejně jako u otázky č. 6 většina respondentů uvedla, že tyto úspory mají a mohou na dovolenou vyjet. (101) To znamená, že respondenti ze svých příjmů dokážou ušetřit částku, která dovolí rodině zajistit i nadstandardní potřeby. 67 respondentů uvedlo, že nemá úspory na to, aby mohlo své rodině dopřát tyto nadstandardní potřeby.

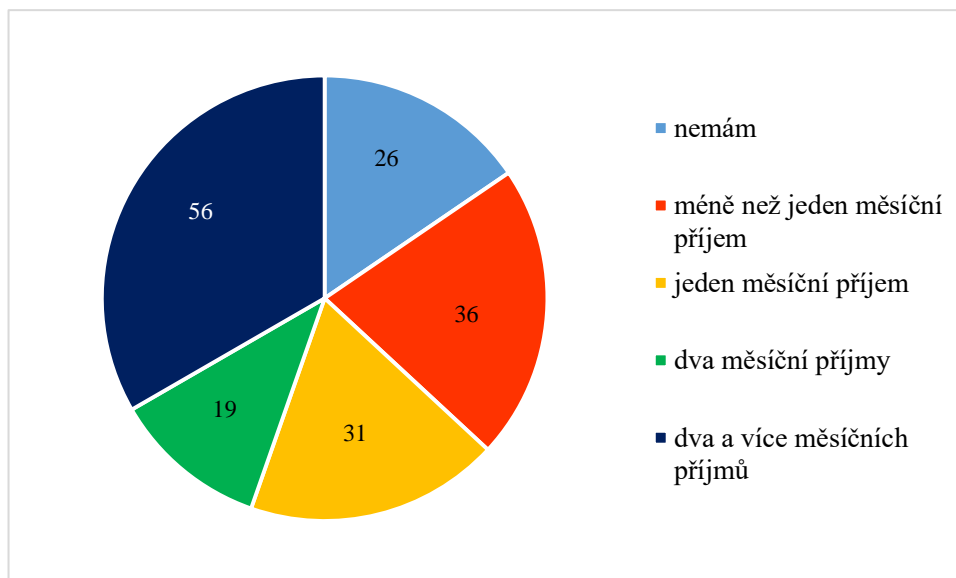
Graf 10 Máte tolik úspor, abyste si mohli dovolit vyjet na dovolenou nebo na výlety s rodinou?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 8: Máte nějakou finanční rezervu?

Na otázku, zda dotazovaní respondenti mají nějakou finanční rezervu, skoro polovina respondentů uvedla, že mají finanční rezervu ve výši dva a více měsíčních příjmů. (75) Finanční rezervu ve výši jednoho měsíčního příjmu si drží pouze 31 respondentů. Zbytek respondentů uvádí, že jejich rezervy jsou v podstatě nulové. (62). Tito respondenti mohou být lehce ohroženi chudobou v případě náhlého neočekávaného výdaje.

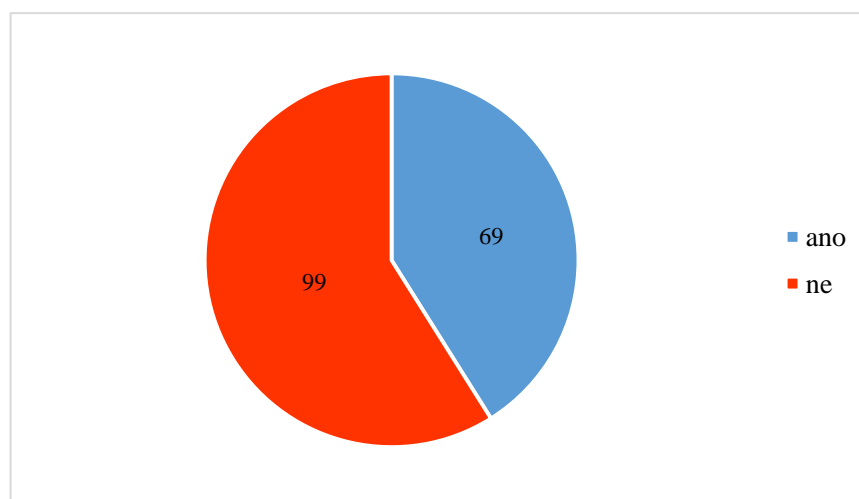

Graf 11 Máte nějakou finanční rezervu?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 9: Ocitl/a jste se někdy bez zaměstnání a řešil/a jste nedostatek finančních prostředků?

Z vybrané skupiny respondentů se větší část nikdy neocitla bez zaměstnání a nemusela řešit nedostatek finančních prostředků (99 osob). Z daných odpovědí vyplývá, že většina dotazovaných má finanční rezervu, tudíž i v případě ztráty zaměstnání nemusela řešit problém nedostatku finančních prostředků a tím i nebyla ohrožena chudobou.

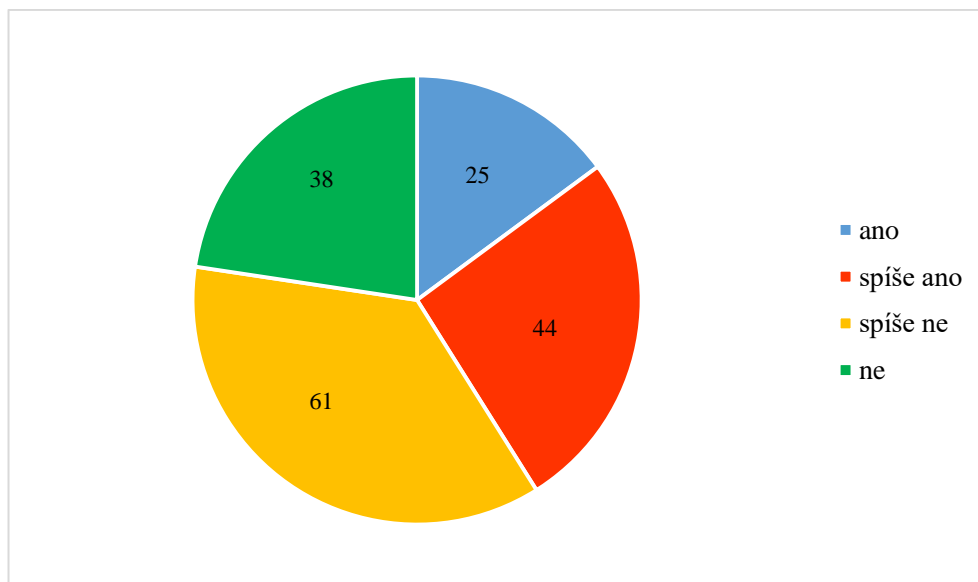

Graf 12 Ocitl/a jste se někdy bez zaměstnání a řešil/a jste nedostatek finančních prostředků?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 10: Je podle Vás v České republice dostatečná pomoc od státu z hlediska poskytování sociálních dávek?

Odpovědi respondentů v této otázce byly poměrně vyrovnané. Většina respondentů odpověděla, že pomoc od státu z hlediska poskytování sociálních dávek je spíše nedostatečná (61 osob). Z hlediska všech odpovědí respondentů jsou názory mezi dotazovanými rozlišené.

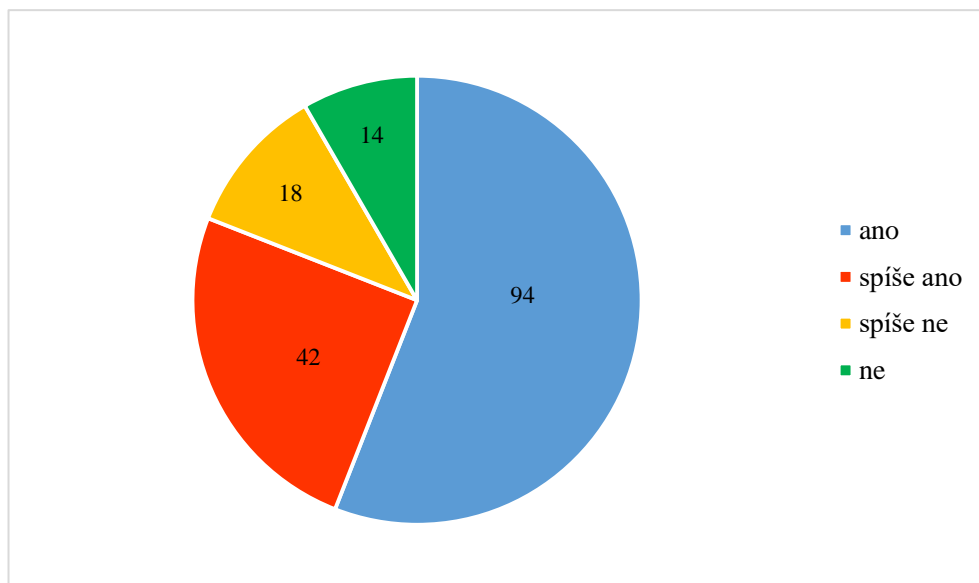

Graf 13 Je podle Vás v České republice dostatečná pomoc od státu z hlediska poskytování sociálních dávek?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 11: Myslíte si, že v České republice dochází k častému zneužívání sociálních dávek?

Z následujícího grafu je zřejmé, že většina respondentů si myslí, že v ČR ke zneužívání sociálního systému spíše dochází a více jak polovina respondentů je přesvědčena, že ke zneužívání sociálních dávek zcela jistě dochází (94 osob). Tyto odpovědi naznačují, že drtivá část respondentů není spokojena s formou výplaty sociálních dávek a formou kontroly.

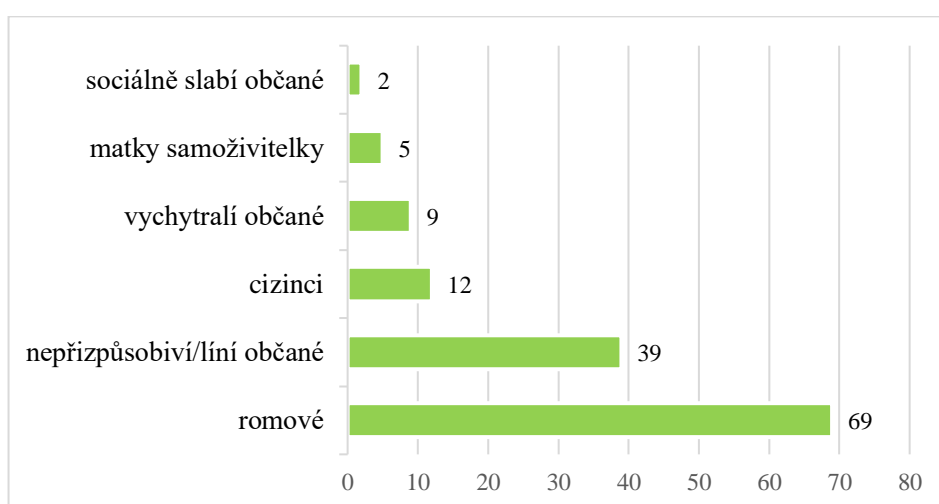

Graf 14 Myslíte si, že v České republice dochází k častému zneužívání sociálních dávek?

Zdroj: vlastní zpracování

Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano nebo spíše ano, kým jsou podle Vás nejčastěji zneužívány sociální dávky?

Z respondentů, kteří uvedli, že sociální dávky jsou zneužívány, převážná část uvádí, že podle jejich názoru jsou sociální dávky nejčastěji zneužívány příslušníky romských komunit a menšin. Tuto odpověď uvedlo 69 respondentů. Jako druhou nejčastější odpověď respondenti uvedli, že sociální systém zneužívají občané, kteří jsou líní pracovat nebo se nechtějí přizpůsobit systému a pouze jej zneužívají.

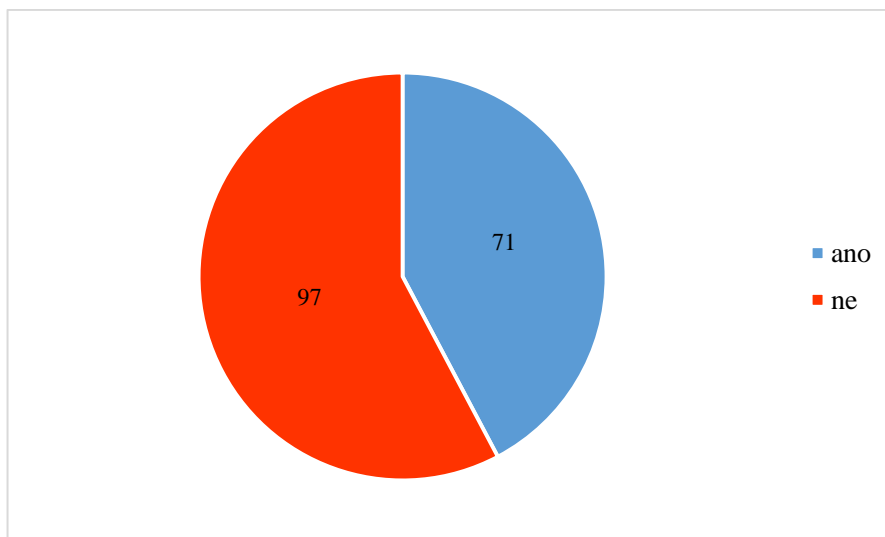

Graf 15 Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano nebo spíše ano, kým jsou podle Vás nejčastěji zneužívány sociální dávky?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 12: Znáte někoho ve svém okolí, koho se problém chudoby týká nebo kdo se ocitl bez domova?

V této otázce byly odpovědi respondentů téměř vyrovnané. Přesto, že více respondentů odpovědělo, že ve svém okolí nemá osoby postižené chudobou, je velká skupina dotazovaných, která tyto osoby ve svém okolí má.

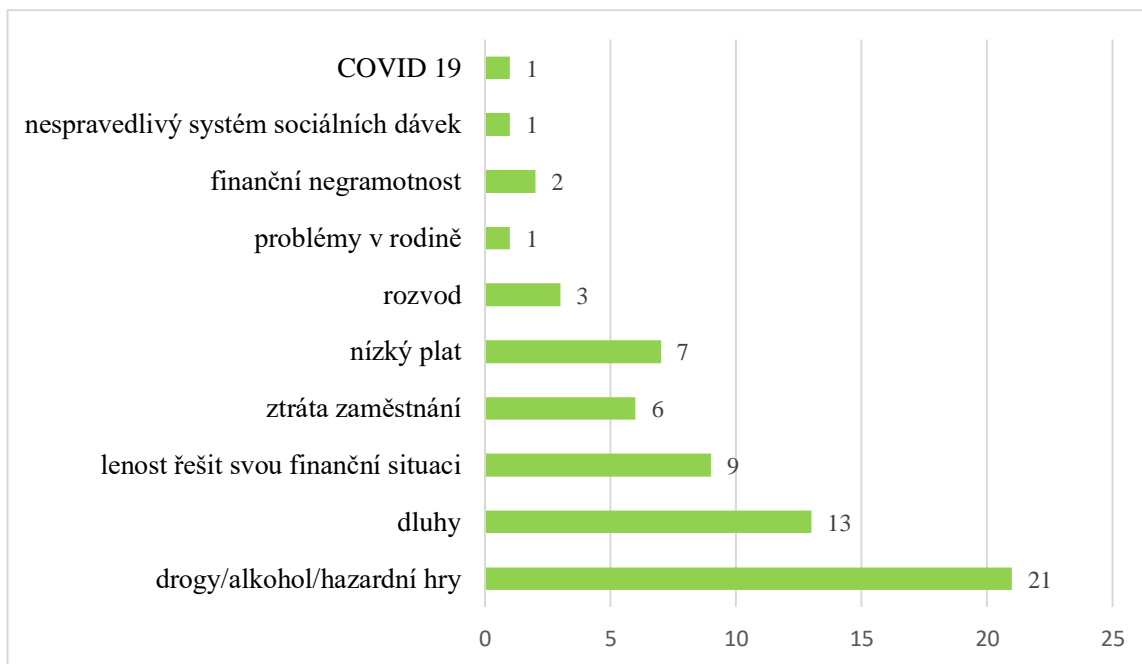

Graf 16 Znáte někoho ve svém okolí, koho se problém chudoby týká nebo kdo se ocitl bez domova?

Zdroj: vlastní zpracování

Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, znáte příčinu?

71 respondentů, kteří v předchozí otázce odpověděli, že znají někoho, kdo byl zasažen chudobou nebo se ocitl bez domova, uvedli několik příčin, z nichž se nejčastěji opakoval alkohol, drogy nebo hazardní hry. Tyto odpovědi naznačují tomu, že se postižené osoby do problémů s chudobou dostali vlastní vinou. Nejčastěji jde o styl života nebo nezodpovědné chování, kdy se lidé dostávají do dluhové pasti.

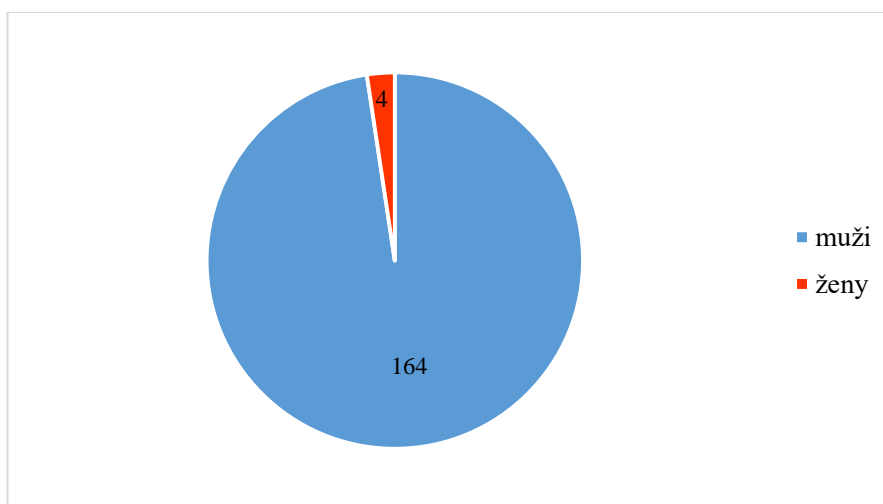

Graf 17 Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, znáte příčinu?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 13: Propadají podle Vás bezdomovectví více muži nebo ženy?

Drtivá většina respondentů (164) si myslí, že bezdomovectví propadají více muži než ženy. Jen 4 respondenti uvedli, že se bez domova vyskytují více ženy.

Graf 18 Propadají podle Vás bezdomovectví více muži nebo ženy?

Zdroj: vlastní zpracování

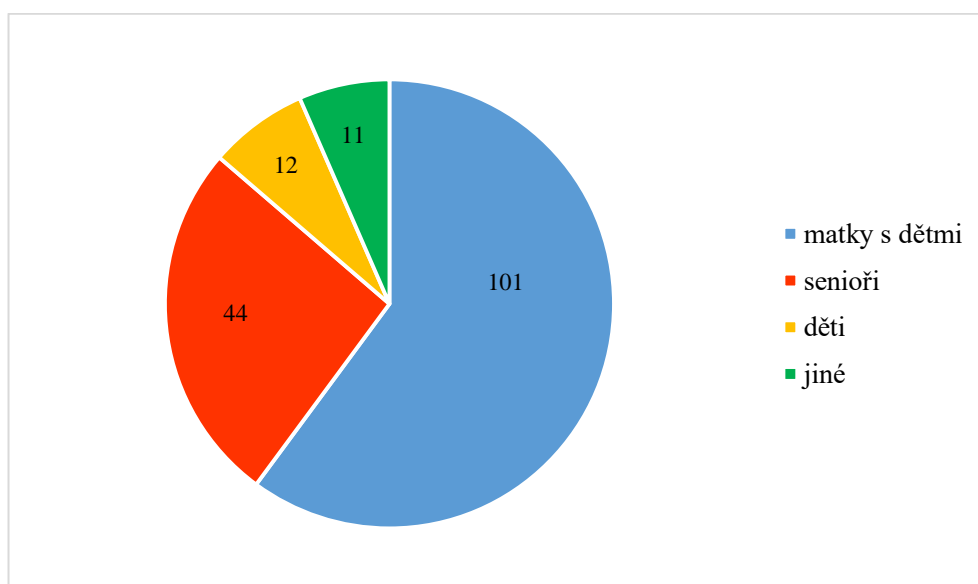
Zdůvodněte prosím své tvrzení v předchozí otázce:

Naprostá většina respondentů (164) odpověděla v předchozí otázce, že bezdomovectví více propadají muži než ženy. Mezi důvody respondenti uvedli např. že muži jsou méně

zodpovědní ke svojí finanční situaci, mají větší sklon k závislostem na drogách, alkoholu i gamblarství, mají méně vůle, i při hledání zaměstnání, jsou hůře odolní ohledně stresových situací, např. při ztrátě zaměstnání nebo rozvodu. Často se také stává, že muž po rozvodu přijde o dům a poté se stává bezdomovcem. Naopak u žen respondenti uvedli, že ženy mají větší potřebu zázemí oproti mužům, musí se starat o děti, také je na ně zaměřeno více organizací, zvládnou lépe řešit krizové situace, umí si vše lépe zorganizovat a většinou se o ně manžel nebo partner postará.

Otázka č. 14: Jaká je podle Vás nejvíce ohrožená skupina chudobou?

Podle respondentů jsou nejvíce ohroženou skupinou matky s dětmi, tuto odpověď uvedlo 101 respondentů. Druhou nejčastější odpovědí byli senioři (44 osob). 11 respondentů určilo i jiné skupiny jako nejohroženější, např. rozvedení jedinci, rodiny s nízkými příjmy, lidé bez zaměstnání nebo zdravotně znevýhodnění.

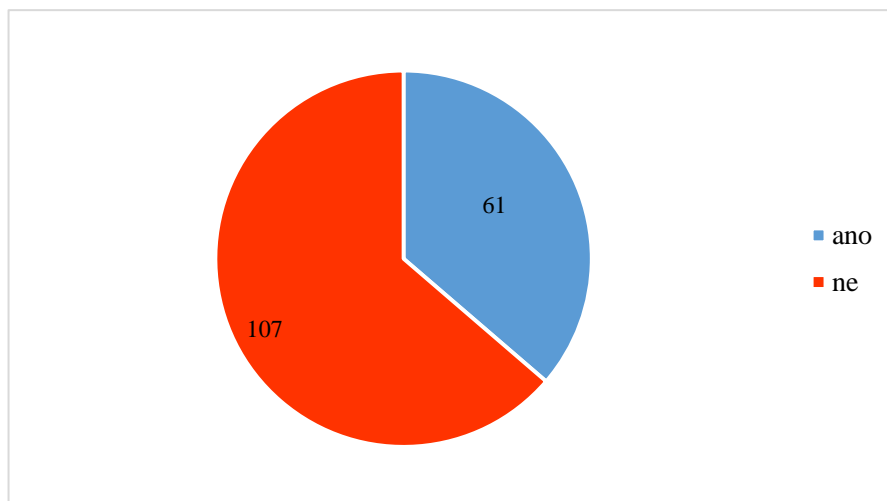

Graf 19 Jaká je podle Vás nejvíce ohrožená skupina chudobou?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 15: Pomáháte nějakým způsobem lidem, kteří se ocitli v nouzi?

Nadpoloviční většina respondentů (107) odpověděla, že se nijakým způsobem nepodílí na činnostech, které pomáhají lidem s nouzi. Jen 61 dotazovaných pomáhá a podílí se na pomoci potřebným lidem.

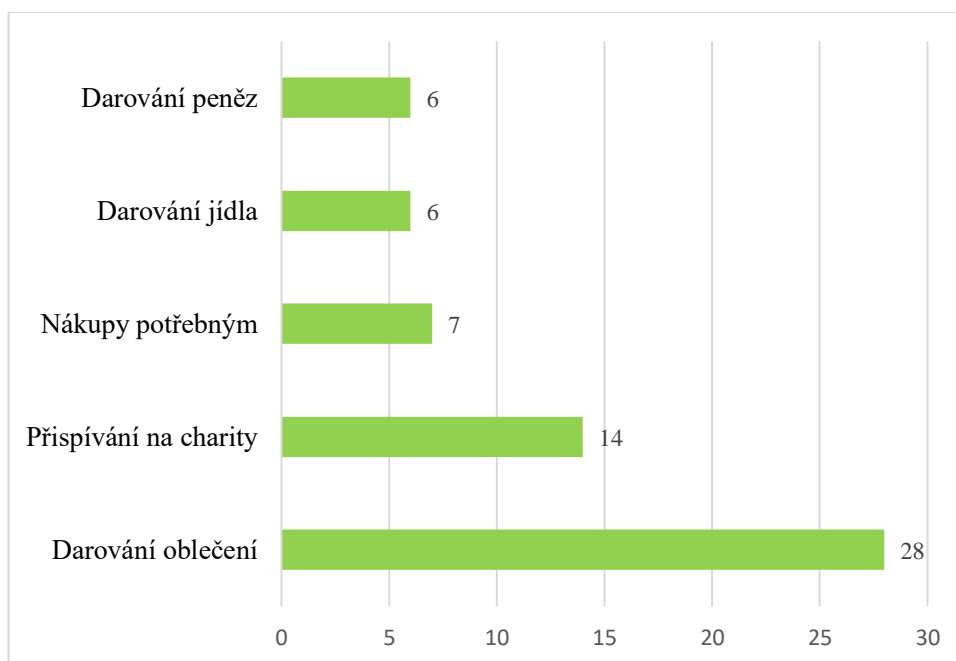

Graf 20 Pomáháte nějakým způsobem lidem, kteří se ocitli v nouzi?

Zdroj: vlastní zpracování

Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, jakým způsobem pomáháte?

Respondenti, kteří pomáhají lidem v nouzi uvedli mnoho způsobů pomoci, mezi největší formu pomoci ale patřilo darování oblečení potřebným a přispívání na charitativní organizace.

Graf 21 Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, jakým způsobem pomáháte?

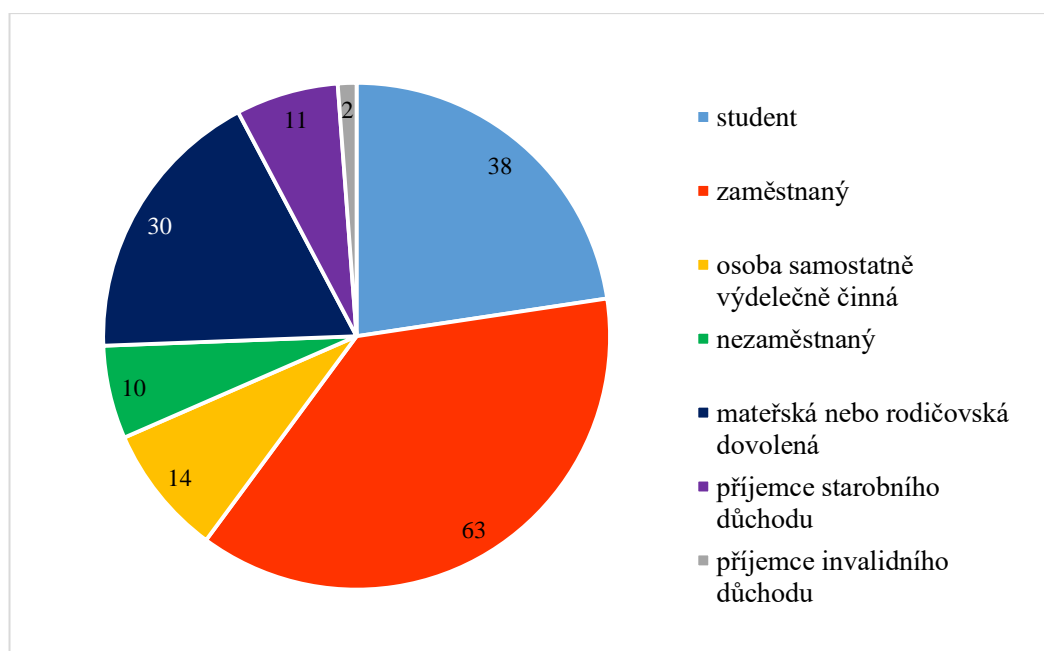
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 16: Jaké byste navrhl/a možnosti řešení chudoby?

Mezi nejčastější odpovědi v této otázce patří zvýšení minimální mzdy, zvýšení platů a důchodů, lepší rozložení sociálních dávek, povinnost pracovat, prevenční programy, zvýšení finanční gramotnosti, levnější bydlení, snížení cen potravin a pohonných hmot, více pracovních pozic, více azylových domů a ubytoven pro bezdomovce, více sbírek (darování oblečení, jídla), menší úroky půjček a pomoc v zadlužení, více kontrol zneužívání sociálních dávek a omezení dávek pro romskou menšinu a přidat dávky matkám s dětmi. Často také od respondentů zazněla odpověď, že řešení chudoby neexistuje.

Otázka č. 17: Uveďte prosím Vaši ekonomickou aktivitu:

Z následujícího grafu je patrné, že nejvíce respondentů je zaměstnaných (63 osob). Výzkumu se zúčastnilo také mnoho studentů (38 osob) a matek na mateřské a rodičovské dovolené (30 osob). Mezi 168 respondenty byli jen dva příjemci invalidního důchodu.

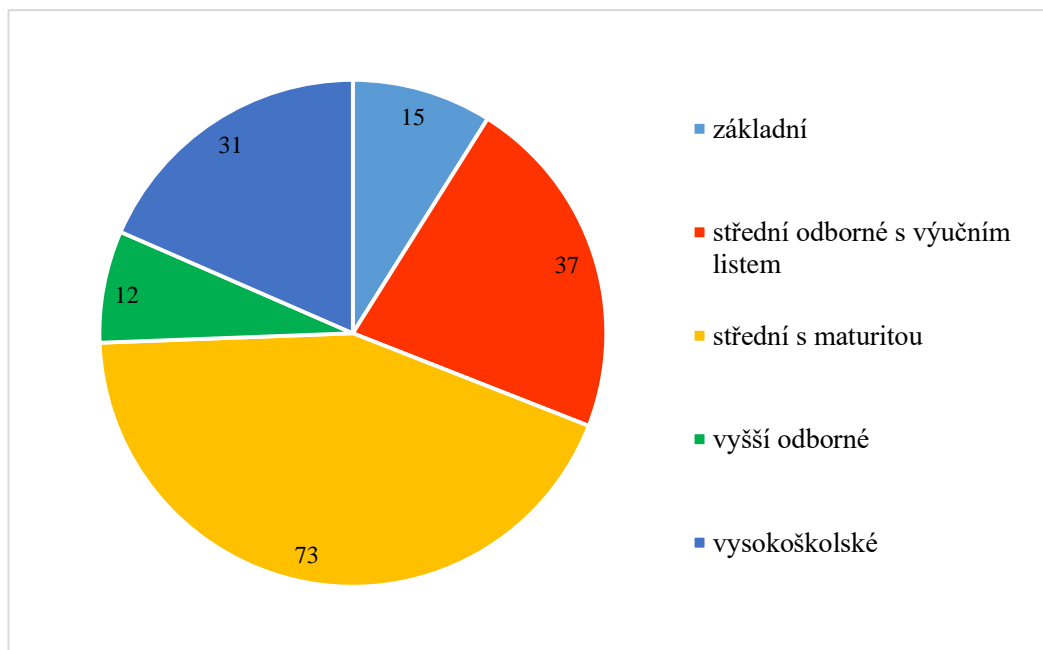
Graf 22 Uveďte prosím Vaši ekonomickou aktivitu:

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 18: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Respondenti byli také dotazováni na jejich nejvyšší dosažené vzdělání. Nejvíce respondentů dosáhlo středního vzdělání s maturitou (73 osob). Druhou nejpočetnější skupinou je střední odborné vzdělání s výučním listem, které má 37 respondentů. Nejméně dotazovaných lidí má vyšší odborné vzdělání (12 osob).

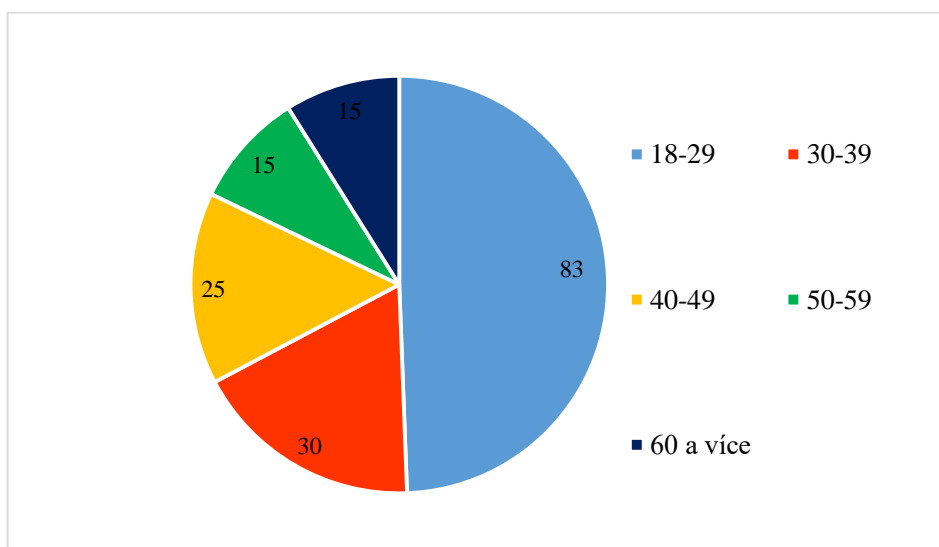

Graf 23 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 19: Uved'te prosím, do jaké věkové kategorie spadáte:

Nejvíce se dotazníkového šetření zúčastnili respondenti ve věku 18-29, kterých bylo 83. Druhou nejčastější věkovou kategorií byla kategorie 30-39, kde bylo zastoupených 30 respondentů. Nejméně respondentů je ve věkové kategorii 50-59 a 60 a více, kde se zúčastnilo dotazníkového šetření v obou kategoriích jen 15 respondentů.

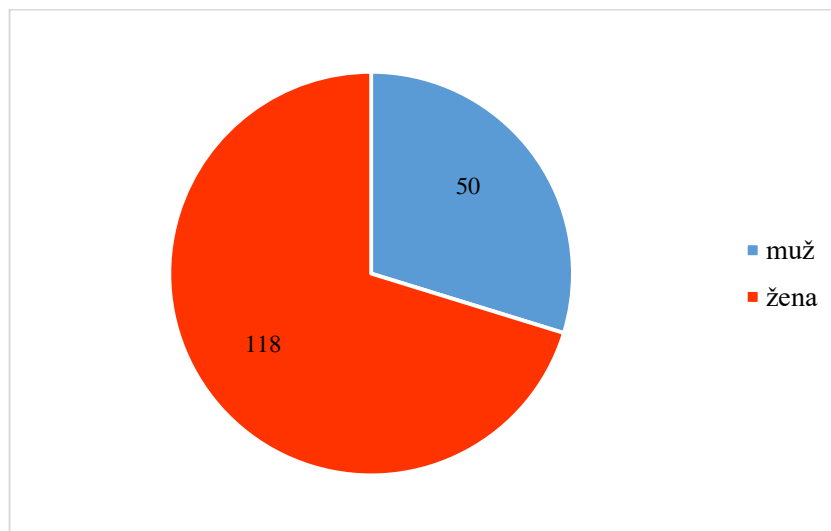

Graf 24 Uved'te prosím, do jaké věkové kategorie spadáte:

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 20: Uved'te prosím Vaše pohlaví:

Z celkového počtu 168 respondentů se dotazníkového šetření zúčastnilo 118 žen a 50 mužů.

Graf 25 Uved'te prosím Vaše pohlaví:

Zdroj: vlastní zpracování

5.1.2 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Výzkum byl vypracován na základě výsledků dotazníkového šetření. Dotazníku se zúčastnilo 168 respondentů, z toho bylo 50 mužů a 118 žen. Nejvíce převažovala věková kategorie 18-29 let, kde bylo zastoupených 83 respondentů. Zúčastnilo se nejvíce respondentů se středním vzděláním s maturitou a nejvíce respondentů bylo zaměstnaných.

Cíl výzkumného šetření je zjistit, jak občané vnímají chudobu, pohled občanů na zneužívání sociálních dávek a na řešení chudoby. Součástí šetření bylo také zjistit aktuální životní situaci občanů a ochotu pomoci lidem v nepříznivé životní situaci.

První část dotazníkového šetření byla zaměřena spíše na pohled občanů na chudobu. Z výsledků dotazníkového šetření je patrné, že respondenti se o chudobu příliš nezajímají, nebo spíše jen občas. Většina respondentů zastává názor, že ČR ohrožena chudobou spíše není a nemá vážnější problémy s chudobou. Respondenti mají také téměř správnou představu o tom, kolik má ČR obyvatel ohrožených chudobou. V určení nejchudší evropské země se respondenti také nemýlili. Nejčastější odpověď byla Rumunsko, Ukrajina a Moldávie. Většina respondentů je zastáncem toho názoru, že chudoba ve světě se nebude zlepšovat a chudých lidí bude čím dál více.

Další část dotazníkového šetření zjišťuje, jak jsou na tom s chudobou samotní respondenti a zda mají dost finančních prostředků, aby si mohli vyjet na dovolenou nebo zda nějakým způsobem přispívají lidem v nouzi. Příjemným zjištěním bylo, že více jak polovina respondentů uvedla, že jim jejich měsíční příjem stačí na uspokojení všech jejich potřeb. Stejně tak si více než polovina respondentů může dovolit vyjet na dovolenou a na různé výlety s rodinou. Většina respondentů také uvedla, že mají finanční rezervy, skoro polovina respondentů má finanční rezervu ve výši dva a více měsíčních příjmů. 31 respondentů si drží rezervu alespoň ve výši jednoho měsíčního příjmu. Mají tak alespoň finanční prostředky na neočekávané výdaje, např. na nový domácí spotřebič. Více jak polovina respondentů se nikdy neocitla bez zaměstnání nebo ne na tak dlouhou dobu, aby musela řešit finanční krizi a byla ohrožena chudobou. Na otázku, zda stát dostatečně pomáhá chudým, měli respondenti rozličné názory. Respondenti si myslí, že v ČR dochází k častému zneužívání sociální dávek, a to nejčastěji romskou menšinou a jinými nepřizpůsobivými občany. Tyto odpovědi naznačují, že by se v ČR mohlo jednat o problém rasového vyloučení a diskriminace menšin ve společnosti. Méně, než polovina dotazovaných má ve svém okolí někoho, kdo se ocitl bez domova nebo řeší problém chudoby, nejčastěji z důvodu, kdy lidé propadnou drogám, alkoholu a hazardním hrám. Téměř všichni respondenti se shodli na tom, že bezdomovectví propadají více muži než ženy. Převážná většina dotazovaných respondentů uvádí, že dle jejich názoru jsou nejvíce ohroženou skupinou matky s dětmi. Pozitivním zjištěním také bylo, že malá část respondentů pomáhá lidem v nouzi, nejčastěji darují oblečení, přispívají na charitu nebo nakupují potraviny potřebným.

Další otázka na respondenty byla, jaké by navrhli možnosti řešení chudoby. Tyto odpovědi se velice lišily. To značí, že názor společnosti je nejednotný. Nejčastěji respondenti uváděli, že by bylo potřeba lépe rozložit sociální dávky, zvýšit minimální mzdu a pořádat více prevenčních programů.

5.2 Rozhovor se sociálním pracovníkem

Druhá část empirické sondy obsahuje rozhovor se sociální pracovnící města Lázně Bohdaneč Bc. Romanou Korecovou, DiS., Cílem rozhovoru je pohled zkušeného pracovníka na problematiku chudoby. Sociální pracovnice na základě svých pracovních zkušeností uvádí důsledky chudoby pro zasažené osoby a jak těmto osobám pomoci.

1) Jak dlouho pracujete jako sociální pracovnice?

Jako sociální pracovnice pracuji od roku 2011, tedy téměř deset let.

2) Jak jste se k tomuto zaměstnání dostala?

Náhodou. Nejdříve jsem vystudovala cestovní ruch a hotelnictví, poté jsem rok pracovala na recepci. Vždy jsem se ale zajímala o drogově závislé, o sociálně patologické jevy a chtěla jsem pomáhat lidem. Dále jsem studovala vyšší odbornou školu, obor Sociální práce a právo, a po vyšší odborné škole jsem šla studovat dálkově obor Sociální patologie a prevence na Univerzitě Hradec Králové. Během studia na vysoké škole jsem začala pracovat jako sociální pracovník ve Vězeňském programu Pardubice, kde jsem pracovala s osobami dotčenými výkonem trestu a jejich rodinnými příslušníky. V tomto programu jsem pracovala 6 let. Byla to pro mě obrovská zkušenost. Vzhledem k tomu, že se jednalo o projekt, který byl financován z dotace, která byla vždy na pár let, začala jsem hledat zaměstnání, kde bych měla větší finanční jistotu. Spolupracovala jsem s městskými úřady, a tak jsem se dozvěděla, že v Lázních Bohdaneč hledají sociální pracovnici. Šla jsem na výběrové řízení a vybrali si mě.

3) Čím se konkrétně jako sociální pracovnice zabýváte?

Jako sociální pracovnice se zabývám lidmi staršími 18 let. Mladistvé do 18 let totiž řeší Odbor sociálně právní ochrany dětí. Pomáhám jak jednotlivcům, tak rodinám s dětmi, seniorům, zdravotně postiženým osobám, matkám samoživitelkám nebo pečujícím osobám a jiným (dále aj.) Mám i psychiatrické klienty. Jedná se o pomoc v oblasti např. bydlení, financí, zaměstnání, dluhů, potravin, ošacení, péče o druhou osobu, často pomáhám také s vyřízením dávek, sestavujeme rozpočet nebo týdenní plán aj. Oblastí, kde pomáhám, je opravdu mnoho. Spolupracuji také s Oblastní charitou, s organizací SKP Centrum, Péče o duševní zdraví, Romodrom, Laxus, Šance pro Tebe, Šance pro rodinu aj.

Pod Lázně Bohdaneč spadá ještě 19 spádových obcí, které mám také na starosti. Oslovila jsem všechny starosty a předala jim na sebe kontakt, aby mě kdykoliv mohli požádat o pomoc. Čas od času se jim sama ozvu, zda některý z občanů jejich obce nepotřebuje mou pomoc. S některými starosty jsem v kontaktu stále.

4) Jak probíhá Váš běžný pracovní den?

Můj pracovní den se liší podle toho, jestli je úřední den nebo ne. Pokud je úřední den, tak jsem v kanceláři a mám objednané klienty. Při zahájení spolupráce s klientem je po schůzce potřeba zajistit formální stránku: to znamená, že každý klient má založený spis,

jak v elektronické, tak písemné podobě. V systému OK-nouze se založí nový Standardizovaný záznam, kde se vyplní jméno a příjmení, datum narození, bydliště, poté zabezpečení klienta – příjmy, cílová skupina, výchozí situace, dále použité metody přímé práce, použité metody nepřímé práce, použité metody spolupráce s dalšími organizacemi, intervence, návrh a plán další intervence a cíl. Tyto informace se zapisují po každém kontaktu s klientem, ať je telefonický, e-mailový nebo osobní. Dále je ke každému klientu založen spis ve Spisové službě a každý zápis má přidělené číslo jednací. Daný zápis je poté ukládán do Spisové služby. Poté je klientovi založena papírová složka, která má úvodní stránku, kde je napsán spisový znak, skartační číslo, číslo složky klienta, jméno a příjmení, datum narození, bydliště, pověřená úřední osoba a číslo spisu. Dále tato složka obsahuje Obsahový list, kde se zaznamenávají všechny dokumenty, které spis obsahuje. Do tohoto spisu se zakládají jednotlivé zápisy s klientem a dokumentace, které jsou potřeba ke spolupráci. A dále vypracovávám různé dokumenty, zjišťuji informace a jiné, na čem jsme se klientem domluvili.

Když není úřední den (úterý, čtvrtek a pátek), jsem v terénu a navštěvuji klienty doma. Jsou to klienti, kteří nemohou přijít sami z důvodu jejich fyzického stavu nebo jiných důvodů. A také oslovuji lidi ve městě, kde je seznamuji s tím, co dělám, předávám jim leták. Dále zkontroluji, jestli jsou všude, kde mají být, moje letáky, kde je napsáno vše potřebné a také kontakt na mě. Když mi zbyde nějaký čas, tak dodělávám vše, co je potřeba.

Pravidelně se koná Komunitní plánování v Pardubicích a také metodické setkání na kraji, kterého se také pravidelně účastním.

5) Na jaký nejzávažnější případ si vzpomínáte?

Za mé praxe jsem se setkala už s nejrůznějšími případy. Nejvíce si ale vzpomínám na případ, kdy se ve věznici oběsil vězeň, který byl šikanovaný. Dalším smutným případem byl pán, který nepracoval a přižívoval se na důchodu jednoho seniora, což skrýval za tím, že o něj pečuje. Ten se ho bál a neměl dostatek sil ho opustit. Za nějaký čas, když senior zemřel, tak jsem muže, který se přižívoval, potkala ve městě a již „pečoval“ o jiného seniora. Další případ, který mě zasáhl, byl u manželů z Lázních Bohdaneč, kteří spolu byli 68 let, a já je velice dobře znala. Zdravotní stav pána se zhoršoval a poté zemřel, paní na tom potom byla velmi špatně a potřebovala oporu.

6) Kolika lidem aktuálně pomáháte?

Za tento rok mám zatím nových 53 klientů + 17 anonymních. Jsou to klienti jednorázoví nebo také opakující. Aktuálně mám 15 stávajících klientů a ti za mnou chodí pravidelně různých intervalech, většinou 1x za týden nebo 1x za 14 dní, někteří jednou za měsíc, dle potřeby. Někteří se vrátí znovu třeba za rok a chtějí pomoci s něčím jiným.

7) Pomáháte častěji ženám nebo mužům? A do jaké věkové kategorie nejčastěji spadají Vaši klienti?

Více pomáhám ženám, protože muži tak často o svých problémech nechtějí mluvit. Nejčastěji se jedná o seniory ve věku 70 let a více, ale v současnosti také hodně pomáhám osobám kolem 50 let, které pečují o jiné. Kvůli koronavirové krizi lidé teď potřebují také více pomoci, nejčastěji se jedná o vyřízení dokumentů na úřadech, vyplnění různých žádostí na Úřadu práce ČR, navázání na další službu, pomoc s nákupy aj.

8) Pomáháte často lidem, které trpí chudobou a sociálním vyloučením? Jak konkrétně těmto lidem pomáháte?

Těmto lidem také pomáhám často. Většinou bydlí na ubytovnách, kde mají společnou kuchyň a sociální zařízení, nežijí tedy na dostatečné úrovni. Pobírají dávky hmotné nouze a nemohou si najít práci např. kvůli dluhům nebo záznamu v trestním rejstříku. A mají další problémy. Někteří si na tento styl života už zvykli a nemají o pomoc zájem.

Když se těmto lidem snažím pomoci, tak si nejdříve zjišťuji jejich životní situaci, ať se to týká jejich rodiny, bydlení, příjmů, rodiny, vzdělání, dluhů, zdraví aj. A dle dané situace a potřeb klienta řešíme dále jeho životní situace. Jako např. hledáme vhodnější ubytování, hledáme zaměstnání, řešíme dluhovou problematiku, možnost výmazu rejstříku trestů, dávky hmotné nouze a mnoho jiného. Např. ohledně bydlení pro jednotlivce se nejčastěji proplácí levnější varianta bydlení a tím je azylový dům nebo ubytovna. Proto se snažím motivovat klienty, kteří chtějí jiné bydlení, aby si našli zaměstnání. Pro rodiny s dětmi ale ubytovny nejsou, takže se snažíme sehnat co nejlevnější byt.

Jak byste pomohla bezdomovci dostat se z ulice?

Nejprve bych se zeptala na jeho životní situace, viz. výše. A dále zjišťovala, jestli má občanský průkaz. Jestliže nemá, tak buď sám, nebo s mým doprovodem bychom o něj zažádali. Poplatek za vyřízení občanského průkazu bychom řešili prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci. Dále dle trvalého bydliště bychom podali žádost o dávky v hmotné nouzi

(vyřízení trvá 30 dnů) – příspěvek na živobytí. V dalším kroku by se řešilo ošacení a možnost potravinové pomoci přes charitu. Část dávek se dává také v poukázkách, za které lze nakoupit pouze potraviny. A pokud by měl klient problém s alkoholem a chtěl ho řešit, tak bychom zjistili možnosti daných léčeb a podali žádost, a poté už je na klientovi, zda nastoupí. Pokud by byl klient zadlužený, tak by si na České poště zažádal o výpis exekucí a obepsali bychom jednotlivé exekuce, vysvětlili bychom jaká je situace a zažádali bychom o jejich prozatímní pozastavení. Poté by se zajistilo bydlení na azylovém domě nebo ubytovně a následně brigáda. Ale to jsou možnosti, které jsou k dispozici, ale vždy je na klientovi, s jakou zakázkou přichází a s čím chce pomoci.

9) Konají se v Lázních Bohdaneč nějaké sbírky pro sociálně slabé?

Nekonají, město přispívá pouze Oblastní charitě na péči. Už delší dobu se ale snažím, aby v Lázních Bohdaneč fungovalo senior taxi, které by jezdilo pro nemohoucí seniory a vozilo je třeba do nemocnice, k lékařům... Tento proces je zatím stále v jednání.

10) Jaké byste navrhla možnosti řešení chudoby?

Chudoba je dlouhodobý problém, nejde řešit hned, ale především by se mělo začít u dětí a mladistvých, dát jim možnost dostatečného vzdělání, možnost studovat, chodit na kroužky atd. Tím budou mít možnost se o sebe v budoucnu lépe postarat. Pokud rodina toto dítěti nebude moci poskytnout, tak to bude začarovaný kruh. Důležitá je především motivace v rodině.

5.2.1 Shrnutí rozhovoru se sociálním pracovníkem

Rozhovor se uskutečnil se sociální pracovnící města Lázně Bohdaneč Bc. Romanou Korecovou, DiS. Rozhovor se konal formou osobní schůzky na městském úřadě Lázně Bohdaneč. Při osobní setkání proběhl rozhovor, při kterém byly postupně pokládány otázky a odpovědi na tyto otázky byly elektronicky zapsány.

Rozhovor obsahoval 10 otázek, které se týkaly náplně práce a pracovních zkušeností sociální pracovnice. Nejprve byly zjištěny základní otázky, a to, jak dlouho práci sociální pracovnice vykonává a jak se k tomuto zaměstnání dostala. Poté byla položena otázka, čím se konkrétně jako sociální pracovnice zabývá. Bylo zjištěno, že sociální pracovnice pomáhá jak jednotlivcům, tak rodinám s dětmi, i matkám samoživitelkám. Spolupracuje také s několika organizacemi. Vzpomněla si také na nejzávažnější případy, které za své praxe zažila.

Aktuálně sociální pracovnice pomáhá 15 stávajícím klientům, kteří za ní pravidelně dochází. Častěji se jedná o ženy, které jsou ve věku 70 let a více. Sociální pracovnice také

sdělila, jak pomáhá lidem, které trpí chudobou a sociálním vyloučením, a jak by pomohla bezdomovci dostat se z ulice. Je to ale individuální proces a vždy záleží na klientovi, s jakým problémem přichází a s čím chce pomoci.

Sociální pracovnice zastává názor, že chudoba je dlouhodobý problém, který nejde řešit hned, ale záleží hlavně na tom, aby děti vyrůstali v rodinách, kde jim bude umožněno dostatečné vzdělání, možnost studovat a budou především motivováni svými rodiči.

ZÁVĚR

Chudoba je závažný problém, který je a bude existovat i v budoucnu a může postihnout každého z nás. Cílem této bakalářské práce byla analýza problematiky chudoby primárně v České republice s důrazem na její prožívání a důsledky pro zasažené osoby.

Prostřednictvím dotazníkového šetření a na základě rozhovoru se sociální pracovnící Bc. Romanou Korecovou, DiS., byl nastíněn pohled běžných občanů na chudobu, a naopak pohled a názor zkušeného pracovníka.

V rámci této práce bylo zjištěno, že dotazovaná veřejnost nevnímá chudobu v ČR jako závažný problém, ale myslí si, že se v budoucnu bude problém chudoby čím dál více zhoršovat. Příjemným zjištěním bylo, že respondenti mají dostatečné rezervy a mohou si dovolit nadstandartní životní zážitky. Naopak nepříjemnou skutečností bylo, že větší část dotazovaných respondentů se nijak nepodílí na pomoci chudým.

I když chudoba bude vždy existovat mezi námi, je důležité, aby svět proti chudobě bojoval a aby se občané více zajímali o problematiku chudoby a o to, co se děje kolem nich. Občané by měli čím dál více pomáhat chudým a přispívat na různé charity. Mělo by být morální povinností každého občana pomoci lidem v nouzi a být solidární. Je důležité, aby stát svou pomoc sociálně slabým občanům udržel na minimálně stejné úrovni, jako je doteď, ba naopak postupem času by se měl snažit úroveň pomoci zvyšovat a zkvalitňovat. Na základě výše uvedeného můžeme konstatovat, že cíl práce byl splněn.

POUŽITÁ LITERATURA

At risk of poverty rate, 2018. *Eurostat* [online]. ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Income_poverty_statistics&fbclid=IwAR3lwX29wffozpKZo8MBIUEhTHiMIY0a6rfTDCJRNvhMiWyob7Z_pEFIsl8#At-risk-of-poverty_rate_and_threshold)

[explained/index.php?title=Income_poverty_statistics&fbclid=IwAR3lwX29wffozpKZo8MBIUEhTHiMIY0a6rfTDCJRNvhMiWyob7Z_pEFIsl8#At-risk-of-poverty_rate_and_threshold](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Income_poverty_statistics&fbclid=IwAR3lwX29wffozpKZo8MBIUEhTHiMIY0a6rfTDCJRNvhMiWyob7Z_pEFIsl8#At-risk-of-poverty_rate_and_threshold)

Český statistický úřad. [Životní podmínky 2019]. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/135577825>

DURDISOVÁ, Jaroslava. *Sociální politika v ekonomické praxi: (vybrané problémy)*. Praha, 2005. 246 s. ISBN 80-245-0850-8.

KOTÝNKOVÁ, Magdalena. *Sociální ochrana chudých v České republice*. Praha: Oeconomica, 2007. 132 s. ISBN 978-80-245-1302-7.

KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 1997. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.

MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. *Základy sociologie*. ISBN 80-85850-61-3.

MICHAELA MARKSOVÁ. *Slovník sociálního zabezpečení 2015*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. 130 s. ISBN 978-80-7421-114-0.

Milion Čechů bojuje s chudobou. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: [https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/milion-](https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/milion-cechu-bojuje-s-chudobou?fbclid=IwAR308NI5qkYXLGHYICfmaQDguOjFQL9PWFTDD_D2C9kJ6MzvLI7uMeokX-U)

[cechu-bojuje-s-chudobou?fbclid=IwAR308NI5qkYXLGHYICfmaQDguOjFQL9PWFTDD_D2C9kJ6MzvLI7uMeokX-U](https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/milion-cechu-bojuje-s-chudobou?fbclid=IwAR308NI5qkYXLGHYICfmaQDguOjFQL9PWFTDD_D2C9kJ6MzvLI7uMeokX-U)

Ministerstvo práce a sociálních věcí. [Kolik žije v ČR bezdomovců? Výzkumný ústav práce a sociálních věcí představil závěry rozsáhlého průzkumu]. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online]. Praha: MZČR, ©2019 [cit. 2020-08-26]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/511219/17_10_2019+TZ+-+VUPS+scitani+bezdomovcu.pdf/53094fde-dde1-33da-bdef-6f2660e23450

MPSV, *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České Republice do roku 2020*. Praha, 2013. ISBN 978-80-7421-062-4.

Nařízení vlády č. 567/2006 Sb., Nařízení vlády o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí. In: *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění*. 2006, částka 184. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-567>)

Obecné informace a vymezení některých pojmů. *Úřad práce České republiky* [online]. Praha: Úřad práce ČR, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/obecne-informace-3>

Pohřebné. *Úřad práce České republiky* [online]. Praha: Úřad práce ČR, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/pohrebne>

Porodné. *Úřad práce České republiky* [online]. Praha: Úřad práce ČR, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/porodne>

Přídavek na dítě. *Úřad práce České republiky* [online]. Praha: Úřad práce ČR, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/pridavek-na-dite>

Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2019 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/prijmova-chudoba-ohrozuje-necelou-desetinu-obyvatel?fbclid=IwAR308NI5qkYXLGHYICfmaQDguOjFQL9PWFTDD_D2C9kJ6MzvLI7uMeokX-U

Příspěvek na bydlení. *Úřad práce České republiky* [online]. Praha: Úřad práce ČR, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prispevek-na-bydleni>

Rodičovský příspěvek. *Úřad práce České republiky* [online]. Praha: Úřad práce ČR, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/rodicovsky-prispevek>

Státní sociální podpora. *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online]. Praha: MPSV, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statni-socialni-podpora>

Strategie sociálního začleňování 2014-2020. *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online]. Praha: MPSV, ©2020 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategie-socialniho-zaclenovani-2014-2020>

ŠOLTÉS, Erik. *Chudoba a sociálne vylúčenie v EÚ a v SR: v kontexte stratégie Európa 2020*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2018. 312 s. ISBN 978-80-7560-185-8.

Úřad práce České republiky. [Úřad práce pomáhá, ale také kontroluje a šetří prostředky]. In: *Úřad práce České republiky* [online]. Praha: MZČR, ©2019 [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: file:///C:/Users/jitka/Desktop/No%20j%C3%A1/Bakal%C3%A1%C5%99sk%C3%A1%20pr%C3%A1ce/Materi%C3%A1ly/upcr_pomaha_kontroluje_setri_cervenec_2019_2019_07_30_tz_.pdf

Zákon č. 110/2006 Sb., Zákon o životním a existenčním minimu. In: *Zákony pro lidi – Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění*. 2006, částka 37. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>

Zákon č. 117/1995 Sb., Zákon o státní sociální podpoře. In: *Zákony pro lidi – Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění*. 1995, částka 31. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník k bakalářské práci.....	70

Příloha A - Dotazník k bakalářské práci

Dobrý den,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto krátkého dotazníku, který slouží k vypracování mé bakalářské práce na téma Vybrané aspekty chudoby. Vaše odpovědi budou zcela anonymní a budou využity pouze pro studijní účely.

Předem Vám děkuji za ochotu a za Váš čas, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku.

Jitka Bartošová

1. Zajímáte se o téma chudoby?

- ano
- občas
- spíše ne
- vůbec ne

2. Myslíte si, že Česká republika má problémy s chudobou?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

3. Kolik si myslíte, že má Česká republika obyvatel ohrožených chudobou?

- do 2 %
- do 6 %
- do 10 %
- do 14 %
- více než 15 %

4. Jaká z evropských zemí je podle Vás nejchudší? Prosím uveďte:

.....

5. Myslíte si, že problém chudoby bude v současném světě čím dál vážnější hrozbou?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

6. Stačí Vám váš měsíční příjem na uspokojení všech Vašich potřeb?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

7. Máte tolik úspor, abyste si mohli dovolit vyjet na dovolenou nebo na výlety s rodinou?

- ano
- ne

8. Máte nějakou finanční rezervu?

- nemám
- méně než jeden měsíční příjem
- jeden měsíční příjem
- dva měsíční příjmy
- dva a více měsíčních příjmů

9. Ocitl/a jste se někdy bez zaměstnání a řešil/a jste nedostatek finančních prostředků?

- ano
- ne

10. Je podle Vás v České republice dostatečná pomoc od státu z hlediska poskytování sociálních dávek?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

11. Myslíte si, že v ČR dochází k častému zneužívání sociálních dávek?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano nebo spíše ano, kým jsou podle Vás nejčastěji zneužívány sociální dávky?

.....

12. Znáte někoho ve svém okolí, koho se problém chudoby týká nebo kdo se ocitl bez domova?

- ano
- ne

Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, znáte příčinu?

.....

13. Propadají podle Vás bezdomovectví více muži nebo ženy?

- muži
- ženy

Zdůvodněte prosím své tvrzení v předchozí otázce:

.....

14. Jaká je podle Vás nejvíce ohrožená skupina chudobou?

- matky s dětmi
- senioři
- děti
- Jiné.....

15. Pomáháte nějakým způsobem lidem, kteří se ocitli v nouzi?

- ano
- ne

Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, jakým způsobem pomáháte?

.....

16. Jaké byste navrhl/a možnosti řešení chudoby?

.....

17. Uveďte prosím Vaši ekonomickou aktivitu:

- student
- zaměstnaný
- osoba samostatně výdělečně činná
- nezaměstnaný
- mateřská nebo rodičovská dovolená
- příjemce starobního důchodu
- příjemce invalidního důchodu

18. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- střední odborné s výučním listem
- středoškolské s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

19. Uveďte prosím, do jaké kategorie spadáte:

- 18-29
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60 a více

20. Uveďte prosím Vaše pohlaví:

- muž
- žena